

منشور دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران (۱) ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شماره مسلسل: ۲۰۳۹۰
کد موضوعی: ۲۶۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۳/۱۱/۱۳

عنوان گزارش:

منشور دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران (۱):
ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم

نوع گزارش:

طرح و لایحه □، نظارتی □، راهبردی ■

نام دفتر:

مطالعات سیاسی (گروه مطالعات پارلمانی)

تهیه و تدوین:

مصطفی دلاورپور اقدام

ناظر علمی:

مهدی امیری

گرافیک و صفحه‌آرا:

زهرا دلاوری

ویراستار ادبی:

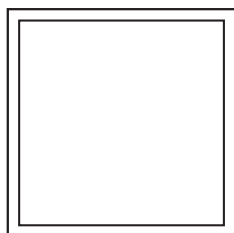
سیده مرضیه موسوی راد

تاریخ شروع مطالعه:

۱۴۰۳/۰۹/۰۱

واژه‌های کلیدی:

۱. دیپلماسی پارلمانی
۲. مجلس دوازدهم
۳. دیپلماسی مجامع
۴. دیپلماسی مکمل
۵. دیپلماسی پارلمانی سران

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۸	۱. مقدمه.....
۱۰	۲. پیشینه پژوهش.....
۱۰	۱-۲. سوابق مطالعاتی در مرکز.....
۱۲	۲-۲. سوابق تقنینی.....
۱۲	۳. فرصت‌های افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در سبب سیاست خارجی.....
۱۳	۴. الزامات مجلس دوازدهم برای ورود به دیپلماسی پارلمانی هوشمند و تحول‌گرا.....
۱۴	۱-۴. تهیه تقویم سالیانه فرصت‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه قبل از آغاز اجلاس‌های مجلس.....
۱۷	۲-۴. استفاده بهینه از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نظارت‌محور.....
۱۸	۳-۴. ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی از طریق دیپلماسی فعال قانونگذاری.....
۱۹	۴-۴. دیپلماسی هیبریدی و چندلایه‌ای رؤسای کمیسیون.....
۲۰	۵-۴. رایزنی‌های دیپلماتیک رئیس اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی.....
۲۱	۶-۴. بازنمایی جایگاه فراکسیون‌ها در مراودات دیپلماتیک با کشورهای دارای نظام پارلمانی.....
۲۱	۷-۴. خلق نوآوری و ابتکارات دیپلماتیک پارلمانی در استقرار صلح و امنیت پایدار.....
۲۱	۸-۴. اعزام هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی.....
۲۲	۹-۴. حضور قانونگذاران در هیئت‌های دیپلماتیک دستگاه‌های اجرایی.....
۲۲	۱۰-۴. اشتراک‌گذاری ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی دولت و مجلس.....
۲۳	۱۱-۴. دیپلماسی فعال و هوشمند در صدور بیانیه.....
۲۳	۱۲-۴. ایجاد تحول اساسی در ساختار و شرح وظایف گروه‌های دوستی.....
۲۴	۱-۱۲-۴. رایزنی رؤسای گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم با سفرای کشورهای هدف.....
۲۵	۲-۱۲-۴. تشکیل شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی.....
۲۵	۱۳-۴. سهمیه متوازن و منطقی بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک.....
۲۵	۱۴-۴. انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی مقر.....
۲۵	۱۵-۴. مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی.....
۲۶	۱۶-۴. تقویت حکمرانی محلی در منظومه دیپلماسی نوین پارلمانی.....
۲۶	۵. جمع‌بندی و پیشنهادها.....
۲۸	منابع و مآخذ.....

فهرست شکل‌ها

۱۴	شکل ۱. رایزنی دیپلماتیک رئیس مجلس دوازدهم با وزیر خارجه عمان.....
۱۶	شکل ۲. گفتگوی میدانی رئیس قوه مقننه با شهروندان جنوب لبنان در بحبوحه تجاوزات رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان.....
۱۷	شکل ۳. رایزنی‌های دیپلماتیک فشرده رئیس قوه مقننه در حاشیه مراسم تحلیف رئیس دولت چهاردهم.....
۲۰	شکل ۴. مصادیقی از دیپلماسی پارلمانی سران کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی.....
۲۰	شکل ۵. مصادیقی از کنشگری دیپلماتیک دبیر کل امور بین‌الملل در مختصات دیپلماسی پارلمانی.....
۲۲	شکل ۶. مصادیقی از کنشگری هیئت‌های دیپلماتیک مجلس نوین انقلابی دوازدهم.....
۲۲	شکل ۷. دیدار شهید امیر عبداللهمیان با مجتبی رضاخواه، رئیس وقت شورای اجرایی گروه بین‌المجالس در اسفندماه سال ۱۴۰۱.....
۲۳	شکل ۸. رایزنی گروه دوستی پارلمانی ایران و ارمنستان در مجلس ملی ارمنستان.....
۲۴	شکل ۹. نمودار روند رشد گروه‌های دوستی از مجلس سوم تا یازدهم.....

فهرست جداول

۱۰	جدول ۱. سوابق مطالعاتی مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران.....
۱۲	جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران.....
۲۶	جدول ۳. دوازدهم ابتکار بازنمایی مجلس دوازدهم در منظومه دیپلماسی نوین پارلمانی.....

منشور دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران (۱) ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم

چکیده

تبیین پتانسیل‌های دیپلماتیک رئیس محترم قوه مقننه، خلق فرصت‌های جدید از طریق فعال‌سازی دیپلماسی پارلمانی کنفرانس، ارائه گزارش عملکرد ۶ ماهه هیئت‌های دیپلماتیک در مجامع پارلمانی، تهیه اساسنامه دائمی گروه‌های دوستی، ایجاد شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی، تهیه تقویم سیاسی مذاکرات رئیس کمیسیون امنیت ملی با هم‌تایان خود در سایر کشورها، تبیین نقش دیپلماتیک رؤسای دو فراکسیون اصلی مجلس دوازدهم، ریل‌گذاری جایگاه دیپلماسی هوش مصنوعی در دشمن‌شناسی و برآورد سیاست‌های کنگره جدید آمریکا، تعداد منطقی بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک و توجه به دو عنصر مردمی‌سازی و حکمرانی محلی در راهبرد فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان، بخشی از ملزومات دیپلماسی نوین پارلمانی است.

مجلس دوازدهم در افق ایران ۱۴۰۷ و پایان نیم‌قرن از رویداد انقلاب شکوهمند اسلامی، به سمت حکمرانی نوین انقلاب اسلامی گام برداشته که یکی از جلوه‌های آن گذار از دیپلماسی پارلمانی خطی و سنتی به دیپلماسی نوین پارلمانی است که نویسنده از آن با عنوان مسیر «مکاشفات نوین» نام برده که آغاز سرواژه‌های مردمی‌سازی و مسئله‌محوری، کارآمدی، استکبارستیزی، شفافیت، فناوری‌های نوظهور، انقلابی ماندن، تحول‌گرایی، نوآوری، وحدت‌رویه در استفاده از فنون و مهارت‌های دیپلماتیک، همسویی با قانون برنامه هفتم و نظارت فعال مجلس بر مذاکرات راهبردی است که می‌تواند بخشی از دغدغه رهبر دوراندیش انقلاب در دیدار با نمایندگان مجلس دوازدهم مورخ ۳۱ تیرماه سال ۱۴۰۳ برای افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در نظام مسائل اساسی سیاست خارجی را مرتفع کند.

بیان / شرح مسئله

برای خیز به سمت دیپلماسی نوین پارلمانی، اجرای یک بسته سیاستی که در آن منشور فرصت‌ها و ابتکارات برای نمایندگان مجلس دوازدهم و مشاوران حوزه سیاسی قوه مقننه به‌خوبی ترسیم شده باشد، ضروری است. تحولات پیرامونی و اهرم‌های سیاست خارجی به‌صورت مستمر در حال تحول و تغییر است و حرکت ایستا در حوزه دیپلماسی پارلمانی با رهنمودهای رهبر دوران‌دیش انقلاب (مدظله‌العالی) برای تحول در استفاده از ظرفیت‌های نوین دیپلماتیک همخوانی ندارد. این گزارش با خلق نوآوری و ابتکار عمل برای اعمال برخی تغییرات ساختاری و تحول در مهارت‌های دیپلماتیک، ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی و تسهیل اهداف سیاسی در **قانون برنامه هفتم پیشرفت** را در اولویت قرار داده است. اجرای این راهکارها می‌تواند توانمندی و قدرت نرم مجلس نوین انقلابی برای چانه‌زنی در مجامع پارلمانی، هم‌افزایی ظرفیت‌ها با دیپلمات‌های وزارت امور خارجه، اجماع‌سازی داخلی، نظارت فعال بر قوانین مرتبط با حوزه سیاست خارجی، افزایش ابتکار عمل دولت در مذاکرات راهبردی و مردمی‌سازی سیاست خارجی را تسهیل کرده و از ناترازی دیپلماسی پارلمانی و رسمی جلوگیری کند. گذار از دیپلماسی سنتی به دیپلماسی نوین پارلمانی، مستلزم دگرذیسی برخی رویه‌های اشتباه و خلق نوآوری و ابتکار عمل برای قرارگیری فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان در مسیر خلق ثروت و افزایش ارزش افزوده سیاست خارجی است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

- کنشگری پارلمان در حوزه سیاست خارجی در دهه سوم هزاره سوم میلادی به حدی افزایش یافته که برخی تحلیلگران از قانونگذاران مشرف به حوزه روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای با عنوان «کارگزار سیاست خارجی» نام می‌برند.
- انتفاع حداکثری از پتانسیل‌های دیپلماتیک قوه مقننه، بخشی از معماری دیپلماسی مکمل جمهوری اسلامی ایران برای ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی در افق قانون برنامه هفتم پیشرفت است.
- قانونگذاران به دلیل انجام وظایف نمایندگی، از آزادی و قدرت مانور بالاتری برای جهاد تبیین در مجامع بین‌المللی و اعتبارزدایی از جنگ روایت‌های دشمن برخوردارند، در حالی که شعاع ابتکار

عمل دیپلمات‌های رسمی محدود است.

- برخی مجالس دنیا با ایجاد معاونت دیپلماسی پارلمانی، انتفاع سیاسی و اقتصادی از ظرفیت‌های دیپلماتیک قانونگذاران و انسجام فکری - رویه‌ای در بیان مواضع دیپلماتیک قانونگذاران را به‌عنوان یک هدف راهبردی در اولویت قرار داده‌اند.

- کنشگری رؤسای مجالس در منظومه سیاست خارجی و ساختار نظام بین‌الملل به سرعت در حال تحول است.

- فقدان اساسنامه دائمی گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی، یکی از مهم‌ترین موانع پیشرفت دیپلماسی فعال پارلمانی در گذار از مجلس سنتی به مجلس نوین تر از انقلاب اسلامی است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

- ابتکار عمل در برگزاری کنفرانس‌های امنیت پایدار با حضور رؤسای مجالس کشورهای منطقه، پرننگ بودن نگاه تحولی و راهکارهای خلاقانه در تهیه پیش‌نویس سخنرانی رئیس قوه مقننه در مجامع پارلمانی، رایزنی رئیس مجلس با رؤسای مجالس همسو در متن و حاشیه مجامع پارلمانی، نامه‌نگاری رئیس قوه مقننه به رؤسای مجامع پارلمانی یا پارلمان‌های ملی و ارائه ابتکار عمل برای مدیریت چالش‌های نوپدید سیاست خارجی در نطق‌های ریاست محترم قوه مقننه در اتحادیه بین‌المجالس جهانی و کنفرانس رؤسای مجالس دنیا از مهم‌ترین مواردی هستند که در ریل‌گذاری تقویم سالیانه دیپلماسی پارلمانی سران باید به‌خوبی پیش‌بینی شوند. این تقویم، یکی از نوآوری‌ها و خلاقیت‌های مجلس نوین انقلاب اسلامی برای اعتبارزدایی از جنگ روایت‌های دشمن و آغاز فصل جدیدی از کنشگری فعال دیپلماتیک در گذار از حکمرانی سنتی به حکمرانی نو است.

- بازنمایی جایگاه رؤسای فراکسیون‌ها در مرادوات دیپلماتیک با کشورهای دارای نظام پارلمانی، بخشی از موتور محرکه خیز به سمت دیپلماسی نوین پارلمانی است.

- ابتکار عمل اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی در برگزاری نشست عمومی سالیانه ریاست محترم قوه مقننه با رؤسای گروه دوستی، اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی، اعضای شورای اجرایی مجلس در مجامع پارلمانی و سفرای جمهوری اسلامی ایران، می‌تواند گرانیکای وحدت‌رویه دیپلماسی

پارلمانی و رسمی در میدان باشد.

- یکی از مهم‌ترین پتانسیل‌های دیپلماسی پارلمانی چندلایه‌ای، تحول در نقش‌آفرینی دیپلماتیک رؤسای کمیسیون‌های تخصص مجلس شورای اسلامی به‌ویژه رئیس محترم کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی در عرصه روابط خارجی است.
- دیدارهای منظم ۶ ماهه مدیر کل امور بین‌الملل قوه مقننه با وزیر امور خارجه، می‌تواند به تعامل سازنده دولت و مجلس برای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماسی نوین پارلمانی کمک کند.
- برخی مجالس دنیا با ایجاد پست سازمانی دبیر دیپلماسی پارلمانی در ساختار سازمانی فراکسیون اکثریت و اقلیت، انتفاع سیاسی از نقش دیپلماتیک فراکسیون‌ها را در اولویت قرار داده‌اند.
- توصیه می‌شود متناسب با شرح وظایف هر یک از گروه‌های دوستی، کتابچه مهم‌ترین نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی با هر یک از کشورهای تهیه شود.
- یکی از جلوه‌های دیپلماسی فعال مجلس نوین انقلابی، هوشمندی در مدیریت زمان صدور بیانیه و ارتقای کیفی بیانیه‌ها با هدف اثرگذاری حداکثری بر تحولات پیرامونی و بین‌المللی است.
- مطالعه تطبیقی تجارب و دستاوردهای دیپلماتیک مجالس دنیا،

نشانگر کنشگری بالای زنان دیپلمات - نماینده در سیاست خارجی است. در این میان سهمیه متوازن بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجامع پارلمانی یا رؤسای گروه‌های دوستی، نه تنها قدرت چانه‌زنی ایران در نهادهای بین‌المللی را افزایش می‌دهد، بلکه به اعتبارزدایی جنگ روایت‌های دشمن برای کم‌رنگ نشان دادن نقش زنان در سپهر سیاسی حکمرانی نوین انقلاب اسلامی کمک شایانی می‌کند.

■ رؤسای گروه‌های دوستی باید از قانونگذارانی انتخاب شوند که از سوابق اجرایی در حوزه فعالیت‌های دیپلماتیک برخوردار بوده‌اند. یکی از سازوکارهای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، تأسیس شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و برگزاری جلسات ۶ ماهه با حضور بالاترین مقام قوه مقننه است. در واقع رؤسای گروه‌های دوستی، پل‌های ارتباطی و دیده‌بانان دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران در عرصه روابط بین‌الملل محسوب می‌شوند، به همین دلیل انتشار وضعیت کنونی و چشم‌انداز تحولات بین‌المللی از منظر رؤسای گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم، می‌تواند در شکل‌گیری دیپلماسی پارلمانی پیشران بسیار مؤثر باشد.

۱. مقدمه

موضوع دیپلماسی پارلمانی و ابعاد و گستره آن به لحاظ مفهومی در مطالعات حوزه بین‌الملل موضوعی مورد مجادله و مباحثه است. در عین حال، افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در سبب سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز موافقان و مخالفان خاص خود را دارد.

برخی منتقدان دیپلماسی پارلمانی بر این باورند فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان با اصل (۵۷) **قانون اساسی** و استقلال قوا مغایرت دارد و دیپلماسی پارلمانی در بهترین حالت باید در ذیل وظایف نظارتی قوه مقننه تعریف شود. این طیف از منتقدان بر این باورند فصل ششم قانون اساسی (اصول ۶۲ تا ۹۹) قانون اساسی) فقط شامل کارکردهای تقنینی و نظارتی مجلس شورای اسلامی بوده و اشاره‌ای به فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان قوه مقننه نشده است. شایان ذکر است در اصل (۵۷) قانون اساسی تصریح شده: «قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران شامل قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضائیه هستند که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می‌گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند».

در طرف مقابل، موافقان فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان مجلس شورای اسلامی بر این باورند در زمان تدوین قانون اساسی، دیپلماسی عمومی و اضلاع آن در مرحله نوزایش قرار داشتند و هنوز ضرورت و اهمیت فعالیت‌های دیپلماتیک قانونگذاران وارد رویش و مرحله تکاملی نشده بودند. این طیف بر این باورند دیپلماسی پارلمانی به‌عنوان یکی از ظرفیت‌های «دیپلماسی مکمل»، نقش بی‌بدیلی را در کمک به مواضع رسمی وزارت امور خارجه و سایر

نهادهای ذی ربط در حاکمیت ایفا می کنند. اهمیت این موضوع هنگامی برجسته می شود که رهبر فرزانه انقلاب (مدظله العالی) در دیدار نمایندگان مجلس دوازدهم مورخ ۳۱ تیر ماه سال ۱۴۰۳ فرمودند:

«نکته هفتم، درباره حضور مجلس در موضوعات جهانی و مسائل مربوط به سیاست خارجی است. مجلس یک وزنه سنگین است؛ دولت ها در دنیا از این وزنه سنگین مجالس خودشان استفاده می کنند؛ هم در مذاکرات، هم در تعامل، هم در مشارکت های عملی. در مذاکرات یک مطلبی را شما در پشت میز مذاکره به طرف مقابل می گوید، می گوید: «آقا! مجلس ما نمی گذارد، قانون داریم، نمی توانیم»؛ از مجلس به عنوان یک پشتوانه در مذاکره استفاده می کنند. در چالش های گوناگونی که با دولت ها وجود دارد - طبعاً دولت در مسائل گوناگونی ممکن است چالش هایی داشته باشد - مجلس می تواند وزن سنگینی به دولت بدهد، دست دولت را پُر کند؛ لذا حضور شما در مسائل سیاسی و بین المللی و مسائل دیپلماسی مهم است... حالا انواع حضور؛ گاهی اوقات مثلاً با سفرها و ملاقات های رئیس مجلس است؛ مثل همین سفر اخیری که آقای قالیباف داشتند، در این اجلاسی که بود که سفر مفید و پُر فایده ای بود که می تواند دولت محترم از آن استفاده زیادی بکند. یا سفرهایی که هیئت های بین المجالس مجلس می کنند، یا حتی بدون اینها، یک بیانیه؛ فرض کنید مثلاً یک قضیه ای مثل قضیه فلسطین پیش می آید، مسئله غزه پیش می آید؛ شما یک بیانیه بدهید، این در فضای عمومی دنیا کلی تأثیر بر این مسئله می گذارد. یا حتی بیانیه هم نه، گاهی نطق نمایندگان. بنده گاهی اظهار توقع کرده ام؛ در یک مواردی انتظار هست که نمایندگان در مجلس ناظر به این مسئله مهم سیاست خارجی یک حرفی بزنند، یک نطقی بکنند. در دنیا این کار معمول است؛ مثلاً فرض بفرمایید که رئیس کمیسیون سیاست خارجی فلان چیز را گفته؛ این در دنیا معروف می شود. خیلی از کارها را مجالس می کنند و دولت ها از پشتوانه اقدام مجالس استفاده می کنند. همین قانون جامع تحریم آمریکایی ها علیه جمهوری اسلامی، علیه ایران، این قانونی که معروف است به «سیسادا»؛ این را مجلسشان تصویب کرد...» [۱].

جهاد تبیین، رمز گشایی و رصد موشکافانه بیانات رهبر بصیر و دوراندیش انقلاب در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس دوازدهم، حاوی ۱۰ نکته زیر است:

- ۱ لزوم بازنمایی دیپلماسی پارلمانی فعال، هوشمند و عمل گرا در راهبرد چهارساله مجلس دوازدهم،
- ۲ محسوس بودن حمایت و استقبال دولت های جهان برای بهره وری از ظرفیت های دیپلماتیک قانونگذاران به منظور ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی،
- ۳ افزایش قدرت مانور و چانه زنی دولت حاکم در مذاکرات راهبردی با استفاده هوشمندانه از ظرفیت قانونگذاری،
- ۴ خلق فرصت و ارزش افزوده در حوزه سیاست خارجی از دریچه اهتمام هیئت های دیپلماتیک مجلس دوازدهم به خلق ابتکار عمل و نوآوری در مجامع پارلمانی،
- ۵ لزوم استفاده از پتانسیل های غنی دیپلماتیک رئیس قوه مقننه در میادین بین المللی،
- ۶ صدور بیانیه های هوشمندانه و بروز و ظهور دیپلماسی فعال انقلابی در قضیه فلسطین و حمایت از مردم غزه،
- ۷ ارائه نطق های دیپلماتیک هوشمندانه نمایندگان در جلسات صحن مجلس،
- ۸ کنشگری دیپلماتیک رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی برای نقش آفرینی در تحولات منطقه ای و پیرامونی،

- ۹ لزوم دشمن شناسی و رصد دقیق قوانین جامع تحریمی کنگره آمریکا در قبال جمهوری اسلامی ایران،
- ۱۰ استفاده از پتانسیل های دیپلماتیک مصوبات مجلس شورای اسلامی برای دفاع از حقوق ملت و پشتیبانی از دیپلماسی فعال انقلابی همچون قانون اقدام راهبردی.

پایش ۱۰ نکته کلیدی فوق الذکر نشان می دهد که نماینده - دیپلمات های مجلس دوازدهم، رسالت مهمی را برای گذار از حکمرانی دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی نوین پارلمانی بر عهده دارند. یکی از شاخص های حکمرانی مجلس نوین انقلابی، خلق ابتکار عمل و لزوم خلاقیت هیئت های دیپلماتیک قوه مقننه در استفاده از

اهرم‌ها و ظرفیت‌های متنوع و متکثر دیپلماسی پارلمانی با هدف پشتیبانی از سفیران دولت در مذاکرات رسمی و دفاع از حقوق ملت و آرمان‌های گفتمان انقلاب اسلامی است. اهمیت این موضوع به حدی است که ترسیم نقشه راه و منشور دیپلماسی پارلمانی مجلس دوازدهم از اولویت‌ها و برنامه‌های عملیاتی گروه مطالعات پارلمانی دفتر مطالعات سیاسی مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۴۰۳ به تصویب رسیده است.^۱

۲. پیشینه پژوهش

در این بخش به مهم‌ترین تحقیقات انجام شده و پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران اشاره می‌شود:

۱-۲. سوابق مطالعاتی در مرکز

در جدول ۱، به مهم‌ترین گزارش‌های مرتبط با فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی اشاره شده است.

جدول ۱. سوابق مطالعاتی مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۱	روندکاوی فعالیت‌های هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران و نقش مجلس شورای اسلامی در پیشبرد آن	۱۳۹۰	۱۲۱۱۰	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به مهم‌ترین تدابیر و ابتکارات قوه مقننه برای تقویت نظارت بر مذاکرات دیپلماتیک دولت‌های وقت با تروئیکای اتحادیه اروپا و گروه ۵+۱ اشاره شده است.
۲	مواضع رهبر معظم انقلاب در خصوص تحریم‌ها و دیپلماسی هسته‌ای	۱۳۹۱	۱۲۶۲۸	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش، مهم‌ترین شاخص‌های دیپلماسی پارلمانی فعال در منظومه فکری رهبر دوراندیش انقلاب (مدظله‌العالی) بررسی شده‌اند.
۳	ساختارشناسی مجلس شورای اسلامی (۱) سیر تطور گروه‌های دوستی پارلمانی از دوره سوم تا نهم مجلس شورای اسلامی	۱۳۹۲	۱۳۴۸۹	دفتر مطالعات سیاسی	گروه‌های دوستی از مهم‌ترین کنشگران دیپلماسی هستند که از سومین دوره مجلس در سپهر سیاسی کشورمان ایجاد شده‌اند. در این گزارش با بررسی سیر تطور گروه‌های دوستی، ابتکاراتی برای ارتقای عملکرد و کارایی گروه‌های مذکور پیشنهاد شده است.
۴	دیپلماسی پارلمانی (۱) جلسات استماع مرتبط با جمهوری اسلامی ایران در کمیته روابط خارجی کنگره آمریکا	۱۳۹۲	۱۳۵۳۹	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش، ابتکاراتی برای مدیریت پیش رویدادی ابعاد جنگ پارلمانی ایالات متحده آمریکا با تمرکز بر ظرفیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه ارائه شده است.
۵	دیپلماسی پارلمانی (۵) رویکرد ادوار اول تا نهم مجلس شورای اسلامی به موضوع هسته‌ای	۱۳۹۳	۱۳۸۹۴	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش، تبیین مواضع دیپلماسی پارلمانی هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران از دوره اول تا نهم مجلس بررسی شده است.
۶	دیپلماسی تقنینی - نظارتی مجلس شورای اسلامی در دوران پساتمدید ایسا	۱۳۹۵	۱۵۱۹۷	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به برخی ابتکارات دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، پس از تصویب قانون تمدید تحریم‌های ایران اشاره شده است.

۱. ردیف ۶۵ برنامه‌های عملیاتی سال ۱۴۰۳ دفتر مطالعات سیاسی.

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۷	قانون مقابله با دشمنان آمریکا به وسیله تحریم‌ها (ابعاد و پیامدها)	۱۳۹۶	۱۵۴۸۲	دفتر مطالعات سیاسی	قانون مقابله با دشمنان آمریکا به وسیله تحریم‌ها معروف به کاتسا از مهم‌ترین مصادیق جنگ پارلمانی هیبریدی آمریکا علیه کشورمان بوده است. در این گزارش به مهم‌ترین نوآوری‌های دیپلماتیک قوه مقننه، پس از تصویب این قانون اشاره شده است.
۸	دیپلماسی پارلمانی (۱) مجمع مجالس آسیایی و الزامات فراروی جمهوری اسلامی ایران	۱۴۰۰	۱۸۱۱۸	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به مهم‌ترین پسران‌ها و پیشران‌های موفقیت هیئت‌های دیپلماتیک قوه مقننه در مجمع مجالس آسیایی اشاره شده است.
۹	دیپلماسی پارلمانی (۳): اتحادیه بین‌المجالس جهانی و دیپلماسی مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۱	۱۸۱۸۹	دفتر مطالعات سیاسی	اتحادیه بین‌المجالس جهانی، بزرگ‌ترین و مهم‌ترین مجمع پارلمانی دنیاست. در این گزارش به برخی راهکارهای میدانی برای تقویت اثربخشی فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه در این مجمع اشاره شده است.
۱۰	پیشران‌های دیپلماسی پارلمانی در تراز انقلاب اسلامی	۱۴۰۱	۱۸۴۰۴	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش‌ها به مهم‌ترین شاخص‌های کارآمدسازی و توانمندسازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان در مجلس تراز انقلاب اسلامی تبیین شده‌اند.
۱۱	مجامع پارلمانی و الزامات دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی. اجلاس رؤسای مجالس دنیا - اجلاس دبیران کل مجالس دنیا	۱۴۰۱	۱۸۴۰۵	دفتر مطالعات سیاسی	اجلاس رؤسای مجالس دنیا و اجلاس دبیران کل مجالس دنیا، دو نهاد تابعه اتحادیه بین‌المجالس جهانی هستند. در این گزارش بر اساس مزیت‌های دیپلماسی پارلمانی سران، راهکارهایی برای انتفاع حداکثری از این دو نهاد مذکور پیشنهاد شده‌اند.
۱۲	دیپلماسی پارلمانی (۷) اتحادیه بین‌المجالس اسلامی و الزامات دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۱	۱۸۴۴۱	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش با رویکرد اجماع‌سازی حداکثری بین مجالس جهان اسلام، راهکارهایی برای توانمندسازی هیئت‌های دیپلماتیک قوه مقننه در این مجمع فراقاره‌ای پیشنهاد شده است.
۱۳	قرن پیشرو، قرن آسیا و سازمان همکاری شانگهای (۲) الزامات دیپلماسی پارلمانی متوازن بین جمهوری اسلامی ایران و هند	۱۴۰۱	۱۸۴۹۴	دفتر مطالعات سیاسی	یکی از اولویت‌های دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران، ارتقای منطقه‌گرایی پارلمانی و تقویت کمربند راه است. در این گزارش، تدابیر و راهکارهایی برای متوازن‌سازی دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران و هند پیشنهاد شده است.
۱۴	سازمان همکاری شانگهای؛ پیشران‌های دیپلماسی پارلمانی و ابتکارهای پیشرو	۱۴۰۱	۱۸۵۹۴	دفتر مطالعات سیاسی	یکی از ابتکارات مجلس شورای اسلامی برای مخالفت با سیاست‌های یک‌جانبه غرب، مشارکت فعال در سازمان همکاری شانگهای براساس بازی بُرد- بُرد است.
۱۵	بایسته‌های توانمندسازی ظرفیت‌های نظارتی و دیپلماتیک قوه مقننه در کلام رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی)	۱۴۰۱	۱۸۷۷۰	دفتر مطالعات سیاسی	رهبر بصیر و دوراندیش انقلاب در بیانات مختلف بر ویژگی‌های دیپلماسی پارلمانی کارآمد اشاره فرموده‌اند که در این گزارش مستند شده‌اند.
۱۶	لایحه موافقت‌نامه مقر بین جمهوری اسلامی ایران و دبیرخانه اتحادیه مجالس کشورهای اسلامی، شماره ثبت ۹۰۴	۱۴۰۲	۱۹۲۰۵	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به مهم‌ترین فرصت‌های استقرار دبیرخانه دائمی اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در تهران اشاره شده است.
۱۷	مطالعه تطبیقی اتحادیه‌های پارلمانی منطقه‌ای	۱۴۰۲	۱۹۳۰۵	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به برخی تجارب ارزنده مجامع پارلمانی منطقه‌ای در حوزه دیپلماسی پارلمانی اشاره شده است.
۱۸	اتحادیه بین‌المجالس جهانی: فرصت‌ها، موانع و الزامات فراروی مجلس شورای اسلامی	۱۴۰۲	۱۹۳۲۸	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش به برخی ابتکارات قوه مقننه برای ایفای نقش فعال در فرایند تصمیم‌سازی اتحادیه بین‌المجالس جهانی اشاره شده است.

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر	توضیحات
۱۹	مجمع مجالس آسیایی- موانع، فرصت‌ها و الزامات دیپلماسی مجمع قوه مقننه	۱۴۰۲	۱۹۶۶۰	دفتر مطالعات سیاسی	دیپلماسی مجمع از مهم‌ترین اضلاع دیپلماسی عمومی است. در این گزارش، ابتکاراتی برای کارآمدسازی مواضع و سیاست‌های دیپلماتیک قوه مقننه در مجمع پارلمانی پیشنهاد شده‌اند.
۲۰	دیپلماسی مجمع پارلمانی: مجمع مجالس آسیایی و ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم	۱۴۰۳	۲۰۲۷۹	دفتر مطالعات سیاسی	در این گزارش ضمن تبیین کاستی‌ها و نقاط قوت مجمع مجالس آسیایی، راهکارهایی برای ایفای نقش فعال‌تر در کمیته‌های دائمی و اجلاس‌های مجمع عمومی پیشنهاد شده است.

مأخذ: یافته‌های نگارنده.

۲-۲. سوابق تقنینی

جدول ۲. پیشینه قوانین مرتبط با دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

ردیف	عنوان قانون	مرجع تصویب	تاریخ تصویب	نکات برجسته
۱	قانون حمایت از انقلاب اسلامی فلسطین	مجلس شورای اسلامی	۱۹ اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۶۹	این قانون در هشت ماده و یک تبصره تصویب شده است. در ماده (۱) این قانون تصریح شده است، دبیرخانه دائمی کنفرانس بین‌المللی فلسطین به منظور پیگیری مصوبات مجلس شورای اسلامی درباره فلسطین تشکیل می‌شود.
۲	قانون اصلاح قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین	مجلس شورای اسلامی	۱۹ خردادماه سال ۱۳۸۹	در تبصره (۳) ماده (۸) قانون اصلاح قانون حمایت از انقلاب اسلامی فلسطین تصریح شده است که وزارت امور خارجه موظف است در فرصت‌های مقتضی در مجمع جهانی و اجلاس‌های بین‌المللی از جمله سازمان کنفرانس اسلامی و اجلاس غیرمترعهدها، طرح تحریم کالاهای رژیم اشغالگر قدس را مطرح و جهت درج در بیانیه‌ها و قطعنامه‌ها پیشنهاد دهد.
۳	قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب ۱۳۶۹	مجلس شورای اسلامی	۲۹ خردادماه سال ۱۳۸۴	در ماده (۱) این قانون بر ضرورت برگزاری کنفرانس برگزاری حمایت از انتفاضه فلسطین تأکید شده است.
۴	قانون عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس	مجلس شورای اسلامی	۲۸ آذرماه سال ۱۳۶۹	در ماده واحده این قانون به مجلس شورای اسلامی اجازه داده به عضویت اتحادیه بین‌المجالس درآید و حق عضویت از بودجه مجلس شورای اسلامی قابل پرداخت خواهد بود.

مأخذ: یافته‌های نگارنده.

۳. فرصت‌های افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در سبده سیاست خارجی

سوم میلادی به‌حدی افزایش یافته که برخی تحلیلگران از نماینده-دیپلمات‌های مشرف به حوزه روابط بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای با عنوان «کارگزار سیاست خارجی» نام می‌برند. کنشگران دیپلماسی پارلمانی، همان قانونگذاران مشرف به فنون و مهارت‌های مذاکره و آشنا به مجامع پارلمانی هستند و حضور آنان در هیئت‌های

با ورود به هزاره سوم میلادی و افزایش اهمیت دیپلماسی عمومی در مدیریت افکار عمومی و افتاح دیپلماتیک رؤسای سایر کشورها، توجه مجالس قانونگذاری به مبحث دیپلماسی پارلمانی به‌عنوان یکی از مباحث فرعی دیپلماسی عمومی افزایش یافته است [۲]. کنشگری پارلمان در حوزه سیاست خارجی و در دهه سوم هزاره

هفتم و هشتم دسامبر سال ۱۳۹۷ (۱۶ و ۱۷ آذرماه سال ۱۳۹۷) اشاره کرد. در همین راستا، برخی مجالس دنیا با ایجاد معاونت دیپلماسی پارلمانی، انتفاع سیاسی و اقتصادی از ظرفیت‌های دیپلماتیک قانونگذاران را به‌عنوان یک هدف راهبردی در اولویت قرار داده‌اند، به‌طوری‌که در یک دهه اخیر مجامع پارلمانی متعددی برای شکوفایی اقتصادی، استقرار امنیت فراگیر و تحکیم صلح پایدار از دریچه مذاکرات دیپلماتیک مجالس کشورهای عضو تأسیس شده‌اند.

ج) تقویت حکمرانی قانون و مردمی‌سازی سیاست خارجی
دیپلماسی پارلمانی، ابزاری برای مردمی‌سازی روابط منطقه‌ای و بین‌المللی از طریق نقش‌آفرینی نمایندگان خانه ملت در حوزه سیاست خارجی است [۴]. دیپلماسی پارلمانی، قانونگذاران را قادر می‌سازد تا از حقوق بشر، اصول دموکراتیک و «حاکمیت قانون»^۳ دفاع از ارزش‌های مشترک انسانی، زنجیره مردمی‌سازی سیاست خارجی را مستحکم‌تر کنند [۵].

د) استفاده از نقش دیپلماتیک بازیگران غیردولتی
با کنشگری «بازیگران غیردولتی»^۴ بر اهمیت دیپلماسی پارلمانی در عرصه سیاست خارجی نیز افزوده شده است [۶]. دیپلماسی پارلمانی فضای نوینی را برای قانونگذاران خلق کرده است تا از طریق موافقت یا مخالفت با طرح‌ها و لوایح مرتبط با سیاست خارجی، به یک تنظیم سیاست روابط خارجی تبدیل شوند.

دیپلماتیک قوه مقننه، به پیشرفت دیپلماسی پارلمانی متوازن در افق قانون برنامه هفتم پیشرفت کمک می‌کند. مهم‌ترین فرصت‌های افزایش سهم دیپلماسی پارلمانی در راهبرد چهارساله فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم عبارتند از:

الف) بالا بودن توان چانه‌زنی و ابتکار عمل دیپلماتیک نمایندگان

قدرت مانور دولتمردان در عرصه روابط بین‌الملل در قیاس با نمایندگان پارلمان محدودتر است و کنشگران دیپلماسی پارلمانی به دلیل ایفای وظایف نمایندگی در قیاس با رئیس‌جمهور، وزیر امور خارجه و سفرای جمهوری اسلامی ایران، از تحرک دیپلماتیک و آزادی عمل بیشتری در بیان مواضع برخوردارند.

ب) تنش‌زدایی و تعمیق صلح و امنیت پایدار
یکی از فرصت‌های نوظهور دیپلماسی پارلمانی، یافتن راه‌حل مسالمت‌آمیز برای منازعات سیاسی در سطوح بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی از طریق اعتمادسازی و تفاهم متقابل است [۳]. نمایندگان پارلمان می‌توانند به‌عنوان «میانجی بی‌طرف»^۱ مذاکره بین طرف‌های درگیر را تسهیل کنند. «بی‌طرفی و استقلال دیپلمات‌های پارلمانی»، آنان را به سفیران صلح تبدیل کرده است که از مصادیق آن می‌توان به برگزاری دومین کنفرانس رؤسای مجالس افغانستان، ایران، پاکستان، ترکیه، چین و روسیه برای مقابله با تروریسم و تقویت ارتباطات بین منطقه‌ای در تهران در

۴. الزامات مجلس دوازدهم برای ورود به دیپلماسی پارلمانی هوشمند و تحول‌گرا

چارچوب دیپلماسی پارلمانی منطقه‌ای، مذاکرات دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجمع مجالس آسیایی در زمره دیپلماسی پارلمانی قاره‌ای، مذاکرات شورای اجرایی بین‌المجالس در اتحادیه بین‌المجالس اسلامی و پیمان بریکس در زمره دیپلماسی پارلمانی فرامنطقه‌ای و نطق رئیس مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس جهانی در زمره دیپلماسی پارلمانی جهانی است. مجلس شورای اسلامی به‌منظور گذار از دیپلماسی پارلمانی سنتی به دیپلماسی نوین پارلمانی، لازم است در هر پنج لایه فوق‌الذکر، خلاقیت، نوآوری و ابتکار عمل را همواره مورد توجه قرار دهد.

ستون فقرات و موتور پیشران دیپلماسی پارلمانی بر پنج کنشگر رئیس قوه مقننه، شورای اجرایی بین‌المجالس، گروه‌های دوستی، رؤسای فراکسیون‌ها و رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی استوار است. این پنج کنشگر به‌عنوان معماران فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، در سطوح مختلف دیپلماسی نوین پارلمانی دوجانبه، منطقه‌ای، قاره‌ای، فرامنطقه‌ای و جهانی مشارکت میدانی دارند [۷]. برای مثال رایزنی رئیس قوه مقننه با رؤسای مجالس کشورهای همسایه از مصادیق دیپلماسی پارلمانی دوجانبه، رایزنی رئیس مجلس با هم‌تایان خود در سازمان همکاری‌های شانگهای در

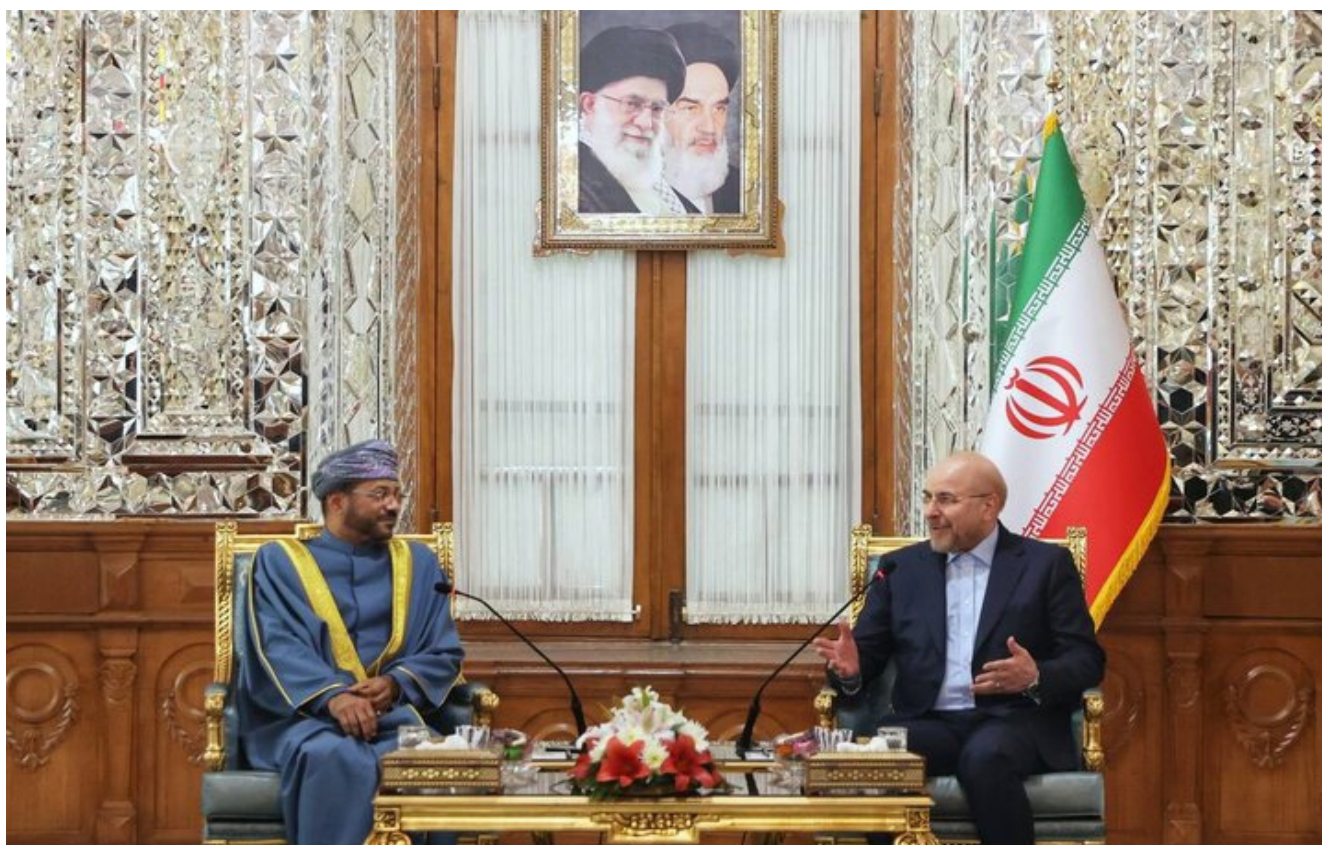
1. Impartial Mediators
2. Impartiality and Independence of Parliamentary Diplomats
3. Rule of Law
4. Non-State Actors

■ پرننگ بودن نگاه تحولی و راهکارهای خلاقانه در تهیه پیش‌نویس سخنرانی رئیس مجلس در مجامع پارلمانی،
 ■ رایزنی رئیس مجلس با رؤسای مجالس همسو در متن و حاشیه مجامع پارلمانی،
 ■ نامه‌نگاری رئیس قوه مقننه با رؤسای مجامع پارلمانی یا پارلمان‌های ملی در خصوص تقویت صلح و امنیت پایدار،
 ■ احیای مذاکرات مستقیم رئیس قوه مقننه با سران سایر کشورها در مجلس شورای اسلامی همانند دیدار دکتر قالیباف با وزیر خارجه عمان در دهم دی‌ماه سال ۱۴۰۳، که لازم است متناسب با اولویت‌های سیاست خارجی در قانون برنامه هفتم پیشرفت، مذاکرات چهره‌به‌چهره رئیس قوه مقننه با سران سایر کشورها بیشتر تقویت شود.

۴-۱. تهیه تقویم سالیانه فرصت‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه قبل از آغاز اجلاس‌های مجلس

رؤسای مجالس، مهم‌ترین کنشگران «دیپلماسی پارلمانی سران»^۱ در سطوح منطقه‌ای و جهانی هستند. ریاست محترم مجلس شورای اسلامی نیز از این قاعده مستثنا نیست. در راهبرد تحولی اداره کل امور بین‌الملل، لازم است با خلق نوآوری و ابتکارات عمل، بازنمایی نقش دیپلماتیک رئیس قوه مقننه در مختصات دیپلماسی نوین پارلمانی تقویت شود. پیشنهاد می‌شود اداره مذکور در تهیه ریل‌گذاری مسیر دیپلماتیک رئیس قوه مقننه، به فرصت‌های زیر توجه کند:
 ■ ابتکار عمل در برگزاری کنفرانس‌های امنیت پایدار با حضور رؤسای مجالس کشورهای منطقه،

شکل ۱. رایزنی دیپلماتیک رئیس مجلس دوازدهم با وزیر خارجه عمان

1. Summit Parliamentary Diplomacy

رئیس مجمع عمومی سازمان ملل سخنرانی می کنند که نشانگر اهمیت بالای این اجلاس در منظومه مجامع پارلمانی است. شایان ذکر است پنجمین اجلاس رؤسای مجالس دنیا به دلیل شیوع ویروس کرونا در قالب دو نشست مجازی و حضوری برگزار شد. اجلاس مجازی در ۱۹ و ۲۰ اوت سال ۲۰۲۱ (۲۸ و ۲۹ مردادماه سال ۱۴۰۰) با مشارکت مجلس اتریش در مقر سازمان ملل و اجلاس حضوری نیز با موضوع «رهبری پارلمان برای چندجانبه‌گرایی که صلح و توسعه پایدار را برای مردم و سیاره زمین به ارمغان می آورد»^۱ در هفتم لغایت هشتم سپتامبر سال ۲۰۲۱ (۱۶ و ۱۷ شهریورماه سال ۱۴۰۰) در پارلمان اتریش برگزار شد. این اجلاس با تصویب یک بیانیه مشترک و یک میزگرد در مورد ارتقای حکمرانی به‌ویژه در مورد راهکارهای کاهش شکاف بین مردم و مجالس به کار خود پایان داد.

توجه به مشارکت جوانان در عرصه‌های سیاسی و اجتماعی، امنیت غذایی، تغییرات زیست‌محیطی، بیماری‌های همه‌گیر و نوظهور و نحوه اشتراک‌گذاری دانش و تجارب قانونگذاران دنیا؛ محورهای مطرحه در اجلاس پنجم رؤسای مجالس دنیا بودند. بررسی مواضع سخنرانان پنجمین اجلاس رؤسای مجالس دنیا، نشانگر تأثیرگذاری ویروس کرونا و امنیت غذایی بر روندهای آتی نظام بین‌الملل و فضای حاکم بر گفتگوهای دیپلماتیک بوده است. بیشترین دغدغه رؤسای مجالس دنیا نیز به سه بخش سلامت، امنیت غذایی و امنیت محیط زیست متمرکز شده بود. شایان ذکر است «ششمین کنفرانس رؤسای مجالس دنیا»^۲ در ۲۹ تا ۳۱ ژوئیه سال ۲۰۲۵ و «پانزدهمین اجلاس رؤسای زن پارلمان‌های جهان»^۳ نیز در ۲۸ ژوئیه سال ۲۰۲۵ در ژنو برگزار خواهد شد [۸].

■ حمایت گفتمانی، میدانی و جهادی رئیس مجلس شورای اسلامی از جبهه مقاومت:

یکی از جلوه‌های مدیریت انقلابی و جهادی در عرصه دیپلماسی پارلمانی، جهاد تبیین و اقدام و عمل ریاست محترم قوه مقننه از جبهه مقاومت اسلامی است که از مهم‌ترین مصادیق آن می‌توان به بازدید ریاست محترم قوه مقننه از ضاحیه لبنان در اوج تجاوزات رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان اشاره کرد که این حرکت انقلابی، تأثیر بالایی را در رویش مقاومت فعال و استکبارستیزی ایفا کرد.

■ گفتگوهای راهبردی رئیس قوه مقننه با سفرای جمهوری اسلامی ایران با هدف دستیابی نماینده - دیپلمات‌های مجلس دوازدهم به اطلاعات متقن پیرامون وضعیت پارلمان و شناسایی فراکسیون‌ها و قانونگذاران شاخص در کشور هدف،

■ رایزنی تلفنی رئیس مجلس شورای اسلامی با رؤسای سایر مجالس دنیا با رویکرد تنش‌زدایی فعال،

■ سخنرانی و رایزنی رئیس مجلس در کنفرانس رؤسای مجالس دنیا: یکی از پتانسیل‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه در سطح دیپلماسی پارلمان سران، حضور و سخنرانی در «اجلاس رؤسای مجالس دنیا»^۱ و رایزنی با مقام‌های عالی‌رتبه پارلمانی سایر کشورهاست. این اجلاس که هر پنج‌سال یک‌بار برگزار می‌شود به‌عنوان یکی از اجلاس‌های تابعه اتحادیه بین‌المجالس جهانی، از میادین مهم نقش‌آفرینی رئیس مجلس شورای اسلامی در عرصه سیاست خارجی است که نقش مهمی را برای اعتبارزدایی از عملیات فریب دشمن برای انزوای ایران در مجامع پارلمانی ایفا می‌کند. در هر دوره مجلس شورای اسلامی فقط یک‌بار امکان بهره‌برداری از این فرصت برای رئیس قوه مقننه فراهم می‌شود. اجلاس رؤسای مجالس دنیا، تنها اجلاسی است که بالاترین مقام مجالس دنیا در زمان و مکانی مشخص پیرامون دغدغه‌های از پیش تعیین شده به تبادل و اشتراک‌گذاری افکار و تجارب می‌پردازند. این اجلاس پیش از نشست سالیانه مجمع عمومی سازمان ملل برگزار می‌شود. به همین دلیل شناسایی مزیت‌ها و فرصت‌های این اجلاس، در صورت وجود هماهنگی حداکثری بین وزارت امور خارجه و مجلس شورای اسلامی، توان چانه‌زنی رئیس‌جمهور در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل را نیز افزایش می‌دهد.

رمزگشایی از ترکیب، آرایش و تعداد اعضا و ناظران شرکت‌کننده در اجلاس رؤسای مجالس دنیا نشانگر این واقعیت است که اجلاس مذکور در کنار اجلاس‌های بهاره و پاییزه اتحادیه بین‌المجالس جهانی، بستر مناسبی را برای فعالیت دیپلماتیک نمایندگان مجلس شورای اسلامی در چهار بخش امنیت پایدار، مردمی‌سازی، پیشرفت پایدار و مقابله با سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه آمریکا به وجود می‌آورد. در مراسم افتتاحیه اجلاس رؤسای مجالس دنیا معمولاً رئیس و دبیر کل اتحادیه بین‌المجالس جهانی، دبیر کل و

1. World Conference of Speakers of Parliament

2. Parliamentary Leadership for More Effective Multilateralism that Delivers Peace and Sustainable Development for the People and the Planet

3. Sixth World Conference of Speakers of Parliament

4. 15th Summit of Women Speakers of Parliament

شکل ۲. گفتگوی میدانی رئیس قوه مقننه با شهروندان جنوب لبنان در بحبوحه تجاوزات رژیم صهیونیستی به جنوب لبنان

جهان در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی در غزه و حمله به مدرسه التابعین، ۲ پیام در محکومیت جنایات رژیم صهیونیستی در لبنان خطاب نبیه بری، رئیس مجلس نمایندگان لبنان و شهید سیدحسن نصرالله، دبیرکل حزب الله لبنان؛ ۱۴۰ پیام تبریک، تشکر و تسلیت به مناسبت‌های مختلف و ۳ پیام ارسالی خطاب به رؤسای گروه‌های دوستی پارلمانی و پیامی خطاب به دبیران کل (APA)، (IPU)، (PUIC) در محکومیت اقدام کشور آلمان در تعطیلی مراکز اسلامی در هامبورگ و سایر شهرهای دیگر در این کشور از سوی رئیس مجلس ارسال شد که نشانگر کنشگری دیپلماتیک رئیس قوه مقننه در عرصه بین‌المللی است [۹].

■ مذاکرات دیپلماتیک رئیس قوه مقننه در حاشیه مراسم تحلیف رئیس‌جمهور یکی دیگر از پتانسیل‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه، مذاکرات هدفمند با میهمانان خارجی در حاشیه مراسم تحلیف رئیس‌جمهور است که از مصادیق آن می‌تواند به رایزنی‌های فشرده

■ ارسال پیام رئیس قوه مقننه خطاب به رؤسای سایر مجالس دنیا: یکی دیگر از پتانسیل‌های دیپلماتیک ریاست محترم مجلس شورای اسلامی، پیام‌های تبریک، تشکر، تسلیت و محکومیت برخی اقدام‌های ناقض کرامت و شرافت انسانی است. برای مثال طبق گزارش عملکرد ۶ ماهه نخست اجلاس اول مجلس دوازدهم (آغاز فعالیت مجلس دوازدهم تا پایان آبان‌ماه سال ۱۴۰۳)، تعداد ۹۷ پیام تبریک، تشکر و تسلیت از سوی رئیس مجلس در این بازه زمانی ۶ ماه ارسال شده است؛ همچنین پیامی از سوی رئیس مجلس خطاب به دبیران کل مجمع مجالس آسیایی، اتحادیه بین‌المجالس جهانی و اتحادیه بین‌المجالس اسلامی در محکومیت بازداشت آقای عزیز الدویک رئیس مجلس قانونگذاری فلسطین و همچنین تعداد ۲۶۷ پیام دعوت خطاب به رؤسای مجالس، رؤسای جمهور، نخست‌وزیران کشورهای مختلف و برخی از مقامات محور مقاومت برای حضور در مراسم تحلیف از سوی رئیس مجلس ارسال شد. تعداد ۱۴۰ پیام نیز خطاب به رؤسای مجالس

ریاست محترم قوه مقننه در آیین تحلیف چهاردهمین دوره ریاست جمهوری در نهم مردادماه سال ۱۴۰۳ اشاره کرد.

شکل ۳. رایزنی‌های دیپلماتیک فشرده رئیس قوه مقننه در حاشیه مراسم تحلیف رئیس دولت چهاردهم

و در سطح ملی از وزیر امور خارجه است که از مجاری انتقال دغدغه دیپلماتیک نمایندگان به سکان داران دیپلماسی رسمی است.

■ تحقیق و تفحص از عملکرد وزارت امور خارجه

یکی از ظرفیت‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی برای اثرگذاری بر سیاست خارجی که بیشتر نقش تنظیم‌کنندگی دارد، موافقت نمایندگان قوه مقننه با طرح تحقیق و تفحص از نمایندگی‌های جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور یا وزارت امور خارجه است که از مصادیق آن می‌توان به طرح تحقیق و تفحص برخی نمایندگان مجلس دهم از وزارت امور خارجه در خصوص صادرات خدمات فنی و مهندسی در بهمن‌ماه سال ۱۳۹۷ اشاره کرد.

■ نظارت بر اعطا یا اخذ وام و استقراض خارجی

گرفتن و دادن وام یا کمک‌های بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد که در زمره

۲-۴. استفاده بهینه از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نظارت محور

در یک تقسیم‌بندی، مذاکرات دیپلماتیک نمایندگان به دو بخش مستقیم و غیرمستقیم تقسیم می‌شود. در دیپلماسی پارلمانی مستقیم، قانونگذاران بدون واسطه در حوزه سیاست خارجی نقش آفرینی می‌کنند که از مصادیق آن می‌توان به مذاکرات چهره‌به‌چهره ریاست محترم مجلس شورای اسلامی با مقام‌های عالی‌رتبه سایر کشورها اشاره کرد، ولی در دیپلماسی پارلمانی غیرمستقیم، نمایندگان از ظرفیت‌های نظارتی برای تنظیم‌گری سیاست خارجی استفاده می‌کنند که مصادیق آن عبارتند از:

■ طرح سؤال از وزیر امور خارجه

یکی از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نظارت پایه که نقش مهمی را در تنظیم‌گری سیاست خارجی ایفا می‌کند، طرح سؤالات با کیفیت

نظارت پیشینی و مبتنی بر اصل (۸۰) قانون اساسی است.

■ نظارت بر استخدام کارشناسان خارجی

استخدام کارشناسان خارجی از طرف دولت ممنوع است، مگر در موارد ضرورت با تصویب مجلس شورای اسلامی که در ذیل نظارت پیشینی و مبتنی بر اصل (۸۲) قانون اساسی است.

■ نظارت بر تغییر خطوط مرزی

با استناد به اصل (۷۸) قانون اساسی، هر گونه تغییر در خطوط مرزی ممنوع است، مگر اصلاحات جزئی با رعایت مصالح کشور، به شرط این که یک طرفه نباشد و به استقلال و تمامیت ارضی کشور لطمه نزند و به تصویب چهار پنجم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی برسد که در ذیل نظارت پیشینی قرار دارد.

■ موافقت یا مخالفت با وزیر پیشنهادی امور خارجه

بر اساس اصل (۱۳۳) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، یکی از اضلاع نظارت پیشینی مجلس شورای اسلامی از طریق رأی اعتماد به وزرای پیشنهادی از جمله وزیر امور خارجه بروز و ظهور می‌یابد. نمایندگان از طریق موافقت یا مخالفت با برنامه‌های وزیر پیشنهادی یا از طریق طرح سؤال و استیضاح، به صورت غیرمستقیم در ریل‌گذاری سیاست خارجی نقش آفرینی می‌کنند. استیضاح یا طرح سؤال از وزیر امور خارجه، بخشی از روند شفاف‌سازی و پاسخ‌گو کردن دستگاه سیاست خارجی است که در ذیل دیپلماسی نظارتی پسینی قرار دارد.

■ نظارت بر صلح دعاوی مالی دولتی و عمومی و ارجاع به

داوری

نظارت بر صلح دعاوی مالی دولتی و عمومی و ارجاع به داوری، در زمره نظارت پسینی و مبتنی بر اصل (۱۳۹) قانون اساسی است. در این اصل تأکید شده است:

«صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری در هر مورد، موکول به تصویب هیئت وزیران است و باید به اطلاع مجلس برسد. در مواردی که طرف دعوی خارجی باشد و در موارد مهم داخلی باید به تصویب مجلس نیز برسد. موارد مهم را قانون تعیین می‌کند.»

■ ارائه گزارش عملکرد وزارت امور خارجه و سایر دستگاه‌های

مرتبط به نمایندگان

یکی از ظرفیت‌های نظارتی نمایندگان مجلس شورای اسلامی، ملزم‌سازی وزارت امور خارجه به گزارش عملکرد در خصوص توافق‌نامه‌های مهم بین‌المللی است که از مصادیق آن می‌توان به ملزم‌سازی وزارت خارجه برای ارائه گزارش‌های سه‌ماهه در خصوص

برجام به مجلس شورای اسلامی اشاره کرد. مصداق دیگر می‌توان به تصویب «قانون اصلاح قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب سال ۱۳۶۹» مورخ ۱۹ خردادماه سال ۱۳۸۹ اشاره کرد. در تبصره «۱» ماده (۸) این قانون تصریح شده است: کمیته‌ای تخصصی مرکب از وزار تخانه‌های امور خارجه، امور اقتصادی و دارایی، صنعت، معدن و تجارت، اطلاعات، نفت، بانک مرکزی و سازمان صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران تشکیل می‌شود که فهرست کامل شرکت‌ها و مؤسسات صهیونیستی در سطح جهان و فهرست اشخاص حقیقی و حقوقی موضوع تحریم را به صورت شفاف ظرف دو ماه پس از تصویب این قانون ارائه کند و به صورت سالیانه و یا حسب ضرورت به‌روزرسانی نماید. متعاقباً در تبصره «۲» همین ماده قید شده است که وزارت امور خارجه موظف است گزارش روند فعالیت کمیته مذکور را سالیانه و همچنین در مواقع مقتضی به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی ارائه نماید [۱۰].

■ تشکیل کمیسیون ویژه

تشکیل کمیسیون ویژه در حوزه‌های مرتبط با سیاست خارجی، یکی از اهرم‌های دیپلماتیک نمایندگان برای نظارت فعال بر روابط خارجی و منطقه‌ای است که از مصادیق آن می‌توان به تشکیل کمیسیون ویژه بررسی برجام در مجلس نهم اشاره کرد. در ماده (۴۰) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی نیز به کمیسیون ویژه اشاره شده است. در این ماده تصریح شده است:

«در مسائل مهم و استثنائی که برای کشور پیش می‌آید و در این خصوص تشکیل کمیسیون ویژه‌ای برای رسیدگی و تهیه گزارش ضرورت پیدا می‌کند، به پیشنهاد حداقل پانزده نفر از نمایندگان تصویب مجلس، این کمیسیون تشکیل می‌شود. اعضای کمیسیون ویژه که پانزده نفر خواهند بود، مستقیماً در جلسه علنی توسط نمایندگان با رأی مخفی و اکثریت نسبی انتخاب خواهند شد. هیئت رئیسه کمیسیون ویژه همانند دیگر کمیسیون‌ها انتخاب خواهد شد. تبصره - هیئت رئیسه مجلس می‌تواند طرح‌ها و لوایحی را که در حوزه مسائل مربوط به کمیسیون ویژه تشخیص دهد به آن کمیسیون ارجاع نماید.»

۳-۴. ارتقای ارزش افزوده سیاست خارجی از طریق

دیپلماسی فعال قانونگذاری

«دیپلماسی قانونگذاری»^۱ به مفهوم انتفاع هوشمندانه نمایندگان از ظرفیت قانونگذاری در جهت ارتقای اقتدار ملی در سیاست

1. Legislative Diplomacy

اصل (۱۲۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز تصریح شده امضای عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، موافقت‌نامه‌ها و قرار دادهای دولت ایران با سایر دولت‌ها و همچنین امضای پیمان‌های مربوط به اتحادیه‌های بین‌المللی پس از تصویب مجلس شورای اسلامی با رئیس‌جمهور یا نماینده قانونی او است.

۴-۴. دیپلماسی هیبریدی و چندلایه‌ای رؤسای کمیسیون

یکی از مهم‌ترین پتانسیل‌های دیپلماسی پارلمانی هیبریدی و چندلایه‌ای، تحول در نقش آفرینی دیپلماتیک رؤسای کمیسیون‌های تخصص مجلس شورای اسلامی است، البته در این میان کنشگری رئیس و اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی از اهمیت بالاتری برخوردار است. در همین راستا، مهم‌ترین رسالت کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی، بررسی طرح‌ها و لوایح مرتبط با حوزه سیاست خارجی و نظارت بر عملکرد نهادهای متولی روابط خارجی به‌ویژه وزارت امور خارجه است. در این میان اعزام هیئت‌های دیپلماتیک با حضور رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و مذاکره با هم‌تایان خود در سایر کشورها، نقش مهمی را در قوام‌بخشی به سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران برعهده دارد. در این میان نقش واسطه‌ای اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی، در تنظیم‌گری رایزنی‌های دیپلماتیک نمایندگان این کمیسیون با سفیران سایر کشورها در ایران بسیار کلیدی است. دیدار با سفرای کشورهای خارجی، رایزنی با هم‌تایان پارلمانی و مدیریت جلسات مرتبط با حوزه سیاست خارجی در کمیسیون تنها بخشی از کنشگری دیپلماتیک رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی است که از مصادیق آن می‌توان به رایزنی دکتر ابراهیم عزیزی، رئیس محترم کمیسیون امنیت ملی مجلس دوازدهم با سفیر چین در ۳۰ آبان‌ماه سال ۱۴۰۳ اشاره کرد. رؤسای سایر کمیسیون‌ها نیز در حوزه دیپلماسی فعالیت‌ها و دیدارهایی دارند، از جمله دیدار جناب آقای شمس‌الدین حسینی، ریاست محترم کمیسیون اقتصادی با معاون دومای دولتی فدراسیون روسیه در حاشیه دهمین نشست رؤسای مجالس بریکس سنت پترزبورگ روسیه یا دیدار جناب آقای حمیدرضا حاجی‌بابایی، رئیس وقت کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۱۱ مهرماه سال ۱۴۰۲ با «لکساندر باباکف»، معاون رئیس دومای دولتی فدراسیون روسیه.

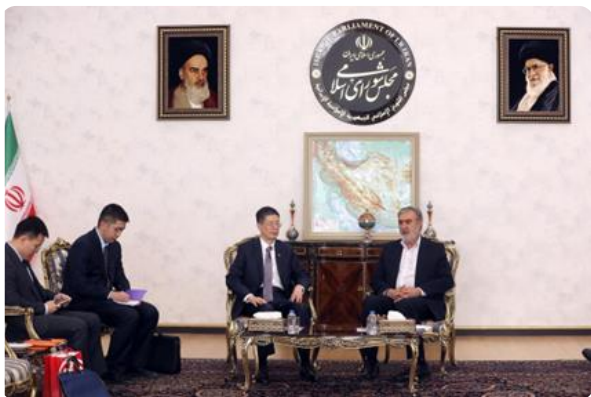
خارجی و کمک به دولت در مذاکرات راهبردی است. در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس با رهبر بصیر انقلاب، معظم‌له بر ضرورت تقویت کمک به مذاکرات راهبردی دولت از طریق تصویب قوانین هوشمندانه و انقلابی تأکید فرمودند. برای مثال ایشان از قانون اقدام راهبردی به‌عنوان یکی از اقدام‌های خوب مجلس یازدهم اشاره فرمودند که توانست قدرت چانه‌زنی جمهوری اسلامی ایران در دفاع از حقوق هسته‌ای ملت را افزایش دهد. قانون اقدام راهبردی، مصدق از «دیپلماسی فعال قانونگذاری»^۱ است. از یک منظر، «دیپلماسی تقنینی» به مفهوم ابتکار طرح‌های قانونی نمایندگان است که به‌صورت مستقیم بر روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران تأثیر گذار می‌گذارد. تصویب قانون مقابله با نقض حقوق بشر و اقدامات ماجراجویانه و تروریستی آمریکا در منطقه (شهریورماه سال ۱۳۹۶)، تصویب قانون اقدام متقابل در برابر اعلام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به‌عنوان سازمان تروریستی توسط ایالات متحده آمریکا (اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۸)، تصویب طرح اصلاح قانون اقدام متقابل در برابر اعلام سپاه پاسداران انقلاب اسلامی به‌عنوان سازمان تروریستی توسط ایالات متحده آمریکا (دی‌ماه سال ۱۳۹۸) و تصویب طرح الزام دولت در تعیین سرفصل جنایات و توطئه‌های آمریکا در کتب درسی مدارس و دانشگاه‌ها (دی‌ماه سال ۱۳۹۸) و قانون اقدام راهبردی برای لغو تحریم‌ها و دفاع از حقوق هسته‌ای ملت، برخی مصادیق دیپلماسی تقنینی جمهوری اسلامی ایران با رویکرد استکبارستیزی، حمایت از آرمان‌های انقلاب و دفاع از حقوق ملت ایران هستند. شایان ذکر است تمامی طرح‌ها و لوایح مرتبط با حوزه سیاست خارجی باید از سه‌لایه زیر عبور کنند:

- ۱ تصویب در کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی،
- ۲ تصویب در صحن علنی مجلس شورای اسلامی،
- ۳ تأیید شورای نگهبان قانون اساسی.

به عبارتی نمایندگان مجلس از طریق موافقت یا مخالفت با طرح و لوایح مرتبط با حوزه سیاست خارجی در کمیسیون‌های تخصصی و صحن مجلس، به‌صورت مستقیم در تنظیم‌گری سیاست خارجی ایفای نقش می‌کنند. قاعده تبدیل در اصول (۷۷ و ۱۲۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصدق از تبلور دیپلماسی قانونگذاری است. در اصل (۷۷) قانون اساسی تصریح شده است که تمامی عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، قرار دادهای موافقت‌نامه‌های بین‌المللی باید به تصویب مجلس شورای اسلامی برسد. در

شکل ۴. مصادیقی از دیپلماسی پارلمانی سران کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی

دیدار ابراهیم عزیزی، رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی با سفیر چین در آبان‌ماه سال ۱۴۰۳

نشست کمیسیون امنیت و سیاست خارجی مجلس دوازدهم با جمعی از سفرای کشورهای اسلامی مورخ اول آبان‌ماه سال ۱۴۰۳

مذاکرات هدفمند و مستمر مدیر کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی با وزیر امور خارجه نیز می‌تواند به هم‌افزایی و هماهنگی بیشتر ظرفیت‌های پارلمان و دولت برای تقویت دیپلماسی نوین پارلمانی کمک کند که از مصادیق آن می‌توان به مذاکرات کاظم شافعی، مدیر کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی با شهید امیر عبداللهیان، وزیر خارجه وقت جمهوری اسلامی ایران در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۱ اشاره کرد. به‌نظر می‌رسد تداوم دیدارهای سالیانه مدیر کل امور بین‌الملل قوه مقننه با وزیر خارجه دولت چهاردهم، می‌تواند به تعامل سازنده دولت و مجلس برای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماسی نوین پارلمانی کمک کند.

۴-۵. رایزنی‌های دیپلماتیک رئیس اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی

رئیس اداره بین‌الملل قوه مقننه با مدیریت دو مجموعه اداره گروه‌های دوستی و اداره مجامع بین‌المللی، به‌صورت مستقیم، نقش اثرگذاری را در ارتقای کارایی و عملکرد فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه ایفا می‌کند که از مصادیق آن می‌توان به دیدار شهید دکتر امیر عبداللهیان، دستیار ویژه وقت رئیس مجلس و مدیر کل اسبق امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی با «لوان جاگاریان» سفیر وقت فدراسیون روسیه در تهران یا دیدار با رئیس گروه دوستی پارلمانی ایران-ارمنستان اشاره کرد.

شکل ۵. مصادیقی از کنشگری دیپلماتیک دبیر کل امور بین‌الملل در مختصات دیپلماسی پارلمانی

دیدار کاظم شافعی، مدیر کل امور بین‌الملل قوه مقننه با وزیر خارجه وقت ایران در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۱

دیدار شهید امیر عبداللهیان، دبیر کل اسبق امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی با سفیر وقت روسیه در تهران

۴-۷. خلق نوآوری و ابتکارات دیپلماتیک پارلمانی در استقرار صلح و امنیت پایدار

ارائه «ابتکارات پارلمانی منطقه‌ای» یکی از اهرم‌های قانونگذاران برای ایفای نقش اثربخش و ماندگار در معادلات منطقه‌ای و جهانی است [۱۱]. برگزاری کنفرانس‌های بین‌المللی و اجلاس سران، یکی از سازوکارهای مجلس شورای اسلامی برای تقریب مواضع سیاسی با سایر کشورها در خصوص نظام مسائل اساسی و چالش‌های مشترک حکمرانی در حوزه سیاست خارجی و امنیت منطقه‌ای است که از مصادیق آن می‌توان به فعال‌سازی دیپلماسی پارلمانی زیست‌محیطی کشورهای منطقه برای مقابله با تهدیدات مشترک اکوسیستم منطقه یا تقویت صلح پایدار در افغانستان و خلیج فارس اشاره کرد.

۴-۸. اعزام هیئت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی

برخی مواقع پارلمان‌ها با اعزام هیئت‌های دیپلماتیک، در زنجیره سیاست خارجی قرار گرفته و با هدف دستیابی به برخی مقاصد سیاسی یا امنیتی با هیئت‌های دیپلماتیک سایر مجالس دنیا مذاکره کنند که از مصادیق آن می‌توان به سفر هیئت پارلمانی جمهوری اسلامی ایران شامل آقایان «ابراهیم رضایی» عضو کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی و «ابوالفضل ابوترابی» عضو کمیسیون امور داخلی و شوراهای مجلس شورای اسلامی به دعوت دومای دولتی روسیه برای نظارت بر روند انتخابات مجلس دوما در شهر یورماه سال ۱۴۰۰ اشاره کرد. مصداق دیگر به سفر هیئت دیپلماتیک مجلس دوازدهم متشکل از آقایان عباس گودرزی نماینده مردم بروجرد و عضو هیئت‌رئیس مجلس و گروه دوستی پارلمانی ایران و روسیه و عباس مقتدایی، نماینده محترم مردم اصفهان و عضو هیئت‌رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی به دعوت مجلس دومای دولتی روسیه برای شرکت در نشست سالیانه مجمع پارلمانی سازمان پیمان امنیت جمعی و همچنین بازدید از نمایندگی جامعه المصطفی‌العالمیه در مسکو اشاره کرد.

در این میان، نقش واسطه‌ای سفارتخانه‌های جمهوری اسلامی ایران در کشور میزبان برای ارتقای کارآمدی و عملکرد هیئت‌های دیپلماتیک غیرقابل انکار است.

۴-۶. بازنمایی جایگاه فراکسیون‌ها در مراودات دیپلماتیک با کشورهای دارای نظام پارلمانی

یکی از موانع کارآمدسازی فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه، غفلت از نقش‌آفرینی احزاب و فراکسیون‌ها در گذار از مجلس سنتی به سمت مجلس نوین است. امروزه احزاب و فراکسیون‌ها، به‌عنوان یکی از کنشگران دیپلماتیک، متناسب با وزن و اهمیتی که در قوه مقننه دارند، نقش اثربخشی را در جهت‌گیری دیپلماسی پارلمانی ایفا می‌کنند. یکی از کارکردهای احزاب پارلمانی، تجمیع و غربالگری دغدغه‌های مردم و نخبگان و بحث و بررسی درباره آنها در جلسات و مباحثات درون‌حزبی است. در هزاره سوم میلادی، بخشی از مذاکرات دیپلماتیک به‌ویژه با کشورهای دارای نظام پارلمانی توسط رؤسای فراکسیون‌ها انجام می‌شود، در حالی که یکی از حفره‌های دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران، غفلت از ظرفیت دیپلماتیک رؤسای فراکسیون‌ها با هم‌تایان پارلمانی خود در سایر کشورهاست. اهتمام مجلس شورای اسلامی به شکل‌گیری و پرورش احزاب و فراکسیون‌های کارآمد و ارتقای نقش‌آفرینی آنان در میدان دیپلماسی باید به‌عنوان یکی از اصول دیپلماسی پارلمانی پیشران در گام دوم انقلاب مورد توجه قرار گیرد.

به عبارتی افزایش سهم دیپلماتیک فراکسیون‌های قوه مقننه، بخشی از ابتکار مجلس دوازدهم برای مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی در گذار از مجلس سنتی به مجلس نوین انقلاب اسلامی است. اهمیت این موضوع به‌ویژه در کشورهای دارای نظام پارلمانی دو حزبی بیشتر بروز و ظهور دارد. به همین دلیل خلق نوآوری و ابتکار عمل برای مذاکرات رؤسای فراکسیون‌های قوه مقننه با هم‌تایان پارلمانی در سایر کشورها، از ملزومات دیپلماسی نوین پارلمانی است. در همین رابطه برخی مجالس دنیا با ایجاد پست سازمانی دبیر دیپلماسی پارلمانی در ساختار سازمانی فراکسیون اکثریت و اقلیت، انتفاع سیاسی از نقش دیپلماتیک فراکسیون‌ها را در اولویت قرار داده‌اند. از طرفی آشنایی رؤسای دو فراکسیون اصلی مجلس دوازدهم به اصول و مهارت‌های دیپلماسی، نقش مهمی را در ارتقای اثربخشی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان ایفا می‌کند.

شکل ۶. مصادیقی از کنشگری هیئت‌های دیپلماتیک مجلس نوین انقلابی دوازدهم

بازدید هیئت دیپلماتیک مجلس دوازدهم از نمایندگی جامعه
المصطفی العالمیه در مسکو

اعضای هیئت دیپلماتیک مجلس یازدهم برای نظارت بر انتخابات
دومای دولتی فدراسیون روسیه

۱۰-۴. اشتراک‌گذاری ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی دولت و مجلس

یکی از الزامات کارآمدسازی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم به‌منظور همسوسازی ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم و دولت چهاردهم براساس قانون برنامه هفتم پیشرفت، اشتراک‌گذاری تجارب وزارت امور خارجه و اداره کل امور بین‌الملل در حوزه دیپلماسی عمومی است که از مهم‌ترین مصادیق آن می‌توان به توافق وزارت امور خارجه در دوران وزارت شهید امیر عبداللهمیان با مجتبی رضاخواه، رئیس وقت شورای اجرایی گروه بین‌المجالس جمهوری اسلامی ایران برای هم‌افزایی ظرفیت‌ها در بخش دیپلماسی پارلمانی در اسفندماه سال ۱۴۰۱ اشاره کرد.

۹-۴. حضور قانونگذاران در هیئت‌های دیپلماتیک دستگاه‌های اجرایی

در برخی موارد همراه با هیئت‌های دیپلماتیک دولت، نمایندگانی از قوه مقننه نیز حضور دارند. این اقدام اگر به‌صورت برنامه‌ریزی شده باشد، علاوه بر تأثیرگذاری قانونگذاران بر فضای مذاکرات، چتر نظارت میدانی قوه مقننه بر چرخه رایزنی‌های سیاسی یا مذاکرات مرتبط با دیپلماسی اقتصادی را نیز گسترش می‌دهد. همراهی نمایندگان در سفر کاری دستگاه‌های اجرایی در صورتی که به ارتقای عملکرد و کارایی دیپلماسی پارلمانی و نتایج مذاکرات کمک کند، امری مطلوب است در غیر این صورت خود به مانعی برای ارتقای تحول و کارآمدی دیپلماسی پارلمانی و منجر به اشاعه توریسیم پارلمانی خواهد شد.

شکل ۷. دیدار شهید امیر عبداللهمیان با مجتبی رضاخواه، رئیس وقت شورای اجرایی گروه بین‌المجالس در اسفندماه سال ۱۴۰۱

صادره به امضای حداقل بیش از نصف مجموع نمایندگان برسد متن آن بدون ذکر اسامی نمایندگان در پایان جلسه علنی مجلس قرائت و طی نامه رسمی به مراجع ذی ربط ارسال خواهد شد و اسامی نمایندگان امضاکننده بیانیه در مشروح مذاکرات چاپ می‌شود.

۱۲-۴. ایجاد تحول اساسی در ساختار و شرح وظایف گروه‌های دوستی

فقدان اساسنامه دائمی گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی، مهم‌ترین مانع پیشرفت دیپلماسی فعال پارلمانی در گذار از مجلس سنتی به مجلس نوین تراز انقلاب اسلامی است. شایان ذکر است گروه‌های دوستی پارلمانی، یکی از ظرفیت‌های دیپلماتیک مجالس قانونگذاری دنیاست که نقش آفرینی آنان در ساختار سیاست خارجی و روابط بین‌الملل دنیا در حال افزایش است.

۱۱-۴. دیپلماسی فعال و هوشمند در صدور بیانیه

یکی از جلوه‌های دیپلماسی فعال مجلس نوین انقلابی، هوشمندی در مدیریت زمان صدور بیانیه و ارتقای کیفی بیانیه‌ها با هدف اثرگذاری حداکثری بر تحولات پیرامونی و بین‌المللی است. در حال حاضر تعداد بیانیه‌های هوشمند در حوزه دیپلماسی پارلمانی در وضعیت مطلوب قرار ندارد. یکی از مواردی که رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) در دیدار نمایندگان مجلس دوازدهم مورد تأکید قرار دادند، تقویت جایگاه بیانیه‌های نمایندگان در مختصات دیپلماسی نوین پارلمانی بود. شایان ذکر است مبحث بیانیه‌های پارلمانی در ماده (۱۱۴) قانون آیین‌نامه داخلی مجلس بروز و ظهور یافته است. در این ماده تصریح شده است که نمایندگان می‌توانند درباره مسائل مهم مملکتی یا بین‌المللی یا مناسبت‌های خاص بیانیه صادر و به رئیس جلسه تحویل نمایند. چنانچه بیانیه

شکل ۸. رایزنی گروه دوستی پارلمانی ایران و ارمنستان در مجلس ملی ارمنستان

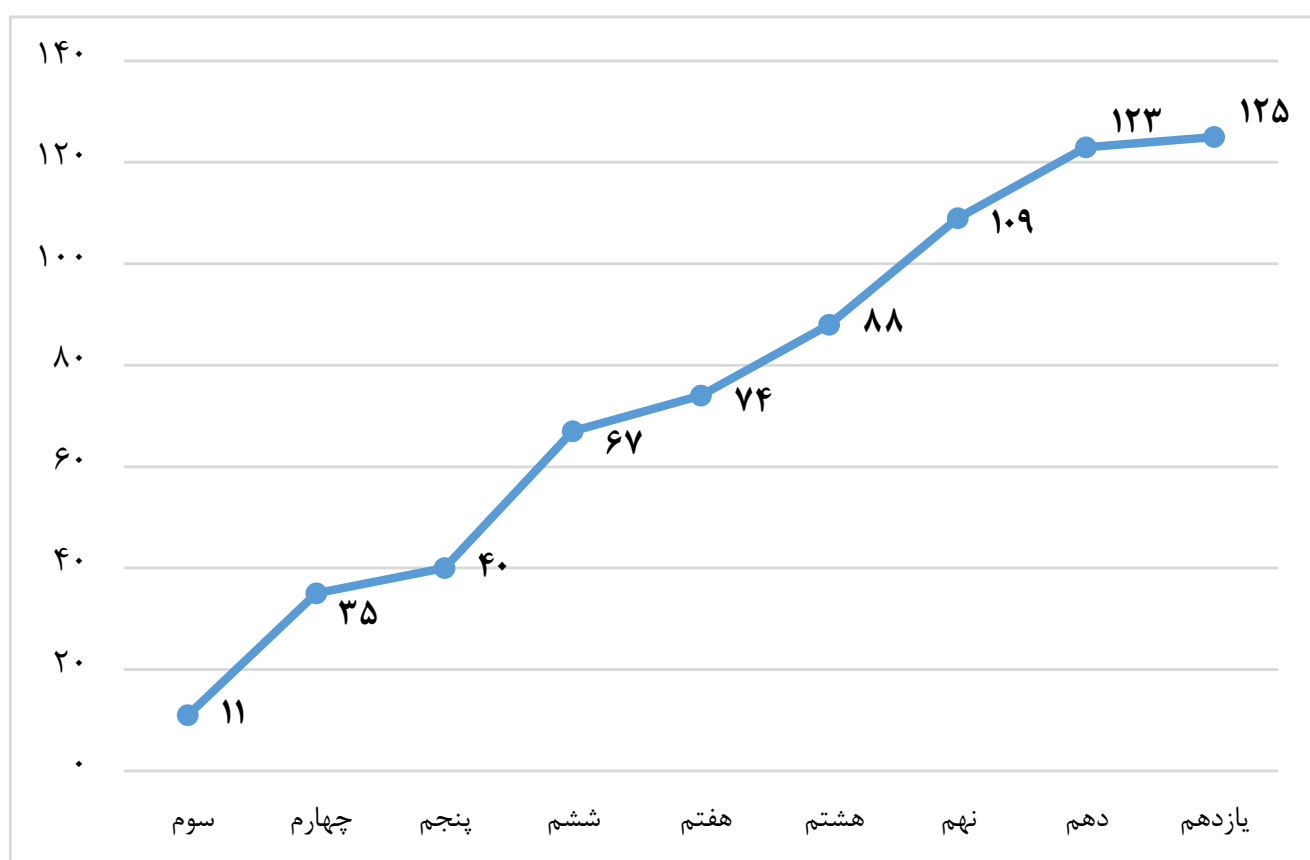

قوه مقننه گروهی وجود ندارد تا از هم‌تایان خود میزبانی کند. رئیس گروه دوستی براساس رأی اعضا در انتخابات درون گروهی مشخص می‌شود. گروه‌های مذکور، گزارش عملکردشان را به اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی ارائه و اداره مذکور پس از بررسی آنها، نتایج را به کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی گزارش می‌کنند.

فرم‌های اولیه برای ثبت‌نام نمایندگان در گروه‌های دوستی از سوی اداره کل بین‌الملل مجلس تهیه می‌شود. هر گونه درخواست گروه‌های دوستی مجالس قانونگذاری دنیا برای سفر به ایران، ابتدا به سفارتخانه‌های ایران و اداره کل بین‌الملل مجلس ارسال می‌شود. تا زمانی که گروه‌های دوستی مجلس شورای اسلامی مشخص نشوند، هیچ گروه دوستی به کشورمان سفر نخواهند کرد. زیرا در

شکل ۹. نمودار روند رشد گروه‌های دوستی از مجلس سوم تا یازدهم [۱۲]

قرار گرفته در هر گروه از مجاورت سرزمینی و قرابت فرهنگی برخوردارند. توصیه می‌شود مجلس دوازدهم برای تقویت کنشگری گروه‌های دوستی در افق دیپلماسی پارلمانی، تدابیر زیر را مورد توجه قرار دهد:

۱-۱۲-۴. رایزنی رؤسای گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم با سفرای کشورهای هدف

یکی از الزامات تحول در شرح وظایف گروه‌های دوستی مجلس

ماهیت غیررسمی گروه‌های دوستی پارلمانی، قدرت مانور دیپلماتیک نمایندگان در حوزه سیاست خارجی را افزایش داده است. زیرا برخی محدودیت‌های فراروی وزارت امور خارجه، برای آنان وجود ندارد. به همین دلیل در اکثر مجالس دنیا، قانونگذارانی برای مدیریت این گروه‌ها انتخاب می‌شوند که از دانش، تجارب و ابتکارات فردی لازم برای ارتقای روابط با سایر مجالس دنیا برخوردار باشند. از طرفی «قاعده مجاورت جغرافیایی» نیز در چینش این گروه‌ها لحاظ می‌شود، به طوری که کشورهای

بین‌المجالس جهانی توسط بانوان نماینده، در ترکیب شورای اجرایی بین‌المجالس جمهوری اسلامی، سهم زنان نماینده مشرف به حوزه روابط بین‌الملل کم‌رنگ بوده که لازم است با ترمیم برخی روش‌ها، سازوکاری اتخاذ شود که حداقل دو نفر از ترکیب پانزده نفره شورای اجرایی بین‌المجالس از بانوان نماینده باشند. در این میان، پایین بودن تعداد بانوان نماینده - دیپلمات در مجلس شورای اسلامی و غفلت از ظرفیت دیپلماتیک فراکسیون زنان قوه مقننه از موانع بهره‌وری حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی است.

۱۴-۴. انتفاع حداکثری از ظرفیت دیپلماسی پارلمانی مقر

یکی از روش‌های مرسوم ارتقای ارزش افزوده دیپلماسی پارلمانی، استفاده از ظرفیت دبیرخانه‌های دائمی مجامع پارلمانی است. دبیرخانه دائمی مجمع مجالس آسیایی، اتحادیه مجالس کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی و کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین در تهران قرار دارد، ولی نقشه راه عملیاتی برای انتفاع سیاسی و تبلیغاتی از دبیرخانه‌های مذکور جهت افزایش شعاع تأثیرگذاری دیپلماسی پارلمانی کشورمان وجود ندارد.

۱۵-۴. مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی

شرایط جدید جهانی، سه فرض را در اهمیت کاربرد دیپلماسی عمومی برای دولت‌ها مطرح می‌کند:

اول، دیگر دولت‌ها نمی‌توانند مشکلات سیاست خارجی خود را به تنهایی حل کنند، بلکه به کمک کنشگران غیردولتی و بخش خصوصی نیز نیاز دارند،

دوم، با پیشرفت جهشی رسانه‌ها، مطالبه‌گری شهروندان برای شفاف‌سازی فعالیت‌های دیپلماتیک نمایندگان افزایش یافته است، سوم، سیاست خارجی و سیاست داخلی درهم تنیده شده‌اند و بر یکدیگر تأثیر متقابل دارند.

یکی از منویات رهبر معظم انقلاب در حوزه دیپلماسی پارلمانی، تقویت منطقه‌گرایی و دیپلماسی نگاه به شرق و حضور در مجامع پارلمانی همچون بریکس و شانگهای است. در این میان رایزنی‌های دیپلماتیک قانونگذاران به‌عنوان نمایندگان خانه ملت، نقش مهمی را در گسترش دوستی و اعتماد متقابل بین ملت‌های منطقه از طریق دیپلماسی شهروندی ایفا می‌کند. «دیپلماسی پارلمانی شهروندی» به مفهومی اطلاق می‌شود که در آن شهروندان به‌عنوان نمایندگان غیررسمی کشور خودشان در زمینه روابط

دوازدهم، تهیه پیوستار مهم‌ترین چالش‌ها و فرصت‌های گسترش دیپلماسی پارلمانی متوازن بین جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورهاست. به عبارتی توصیه می‌شود متناسب با شرح وظایف هر یک از گروه‌های دوستی، کتابچه مهم‌ترین نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی تهیه شود.

۱۲-۴. تشکیل شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی

رؤسای گروه‌های دوستی باید از قانونگذارانی انتخاب شوند که از سوابق اجرایی در حوزه فعالیت‌های دیپلماتیک برخوردار بوده‌اند. یکی از سازوکارهای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، تأسیس شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و برگزاری جلسات ۶ ماهه با حضور بالاترین مقام قوه مقننه است. در واقع رؤسای گروه‌های دوستی، پل‌های ارتباطی و دیده‌بانان دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران در عرصه روابط بین‌الملل محسوب می‌شوند، به همین دلیل انتشار وضعیت کنونی و چشم‌انداز تحولات بین‌المللی از منظر رؤسای گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم، می‌تواند در شکل‌گیری دیپلماسی پارلمانی پیشران بسیار مؤثر باشد.

۱۳-۴. سهمیه متوازن و منطقی بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک

مطالعه تطبیقی تجارب و دستاوردهای دیپلماتیک مجالس دنیا، نشانگر کنشگری بالای زنان دیپلمات - نماینده در سیاست خارجی است. در این میان، سهمیه متوازن بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجامع پارلمانی یا رؤسای گروه‌های دوستی، نه تنها قدرت چانه‌زنی ایران در نهادهای بین‌المللی را افزایش می‌دهد، بلکه به اعتبارزدایی جنگ روایت‌های دشمن برای کم‌رنگ نشان دادن نقش زنان در سپهر سیاسی حکمرانی نوین انقلاب اسلامی کمک شایانی می‌کند. شایان ذکر است اعضای شورای اجرایی گروه بین‌المجالس جمهوری اسلامی هر دو سال یک‌بار بارأی نمایندگان در یک جلسه غیرعلنی انتخاب می‌شوند. شورای اجرایی بین‌المجالس از رئیس، دو نایب‌رئیس، دبیرکل، خزانه‌دار و دو منشی به‌عنوان هیئت‌رئیس تشکیل شده و بیشترین تقاضای نمایندگان، عضویت در این شورا بوده است. به‌رغم تصاحب برخی کرسی‌های مدیریتی اتحادیه

مسائل اساسی و ابرچالش‌های حوزه دیپلماسی پارلمانی از نگاه مردم، بخشی دیگر از روند مردمی‌سازی دیپلماسی نوین پارلمانی است.

۱۶-۴. تقویت حکمرانی محلی در منظومه دیپلماسی نوین پارلمانی

اهتمام اندیشکده‌های حکمرانی استانی به طراحی اطللس نظام مسائل اساسی دیپلماسی پارلمانی از دریچه فکری خبرگان سیاست خارجی در استان‌ها و هوشمندسازی دفاتر نمایندگان در حوزه‌های انتخابیه و تبدیل آن به مرجعی برای شنیدن دغدغه خبرگان سیاست خارجی استان‌ها و کلان‌شهرها، بخشی از مصادیق تقویت حکمرانی محلی در راهبرد دیپلماسی پارلمانی است.

خارجی، ایفای نقش می‌کنند. کارآمدی ارتباط مستقیم با شاخص‌های کمی و کیفی نظارت همگانی دارد. یکی از مهم‌ترین عناصر سنجش میزان پایبندی نهادهای حاکمیتی به مردم‌باوری، تعداد مجاری قابل اتکا برای تقویت نظارت عمومی، همگانی یا مردمی بر کارنامه و عملکرد نهادهای حاکمیتی است. در برخی مجالس دنیا از طریق تعبیه پست‌های الکترونیکی انحصاری برای هر یک از قانونگذاران، یک رابطه دوسویه بین قانونگذار و شهروندان برقرار شده و مواضع و عملکرد دیپلماتیک نماینده به صورت برخط در وبسایت مختص هر کدام از قانونگذاران پخش می‌شود. اهتمام مرکز افکار سنجی خانه ملت برای پایش و اولویت‌بندی نظام

۵. جمع‌بندی و پیشنهادها

به حکمرانی دیپلماسی نوین پارلمانی را تسریع کرد. در ضمن در حکمرانی نو، استفاده از تمامی ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم برای تقویت دفاع هیبریدی و چندلایه‌ای در برابر تهاجم ترکیبی غرب ضروری است.

پایان فعالیت مجلس دوازدهم در خردادماه سال ۱۴۰۷، با گذشت نیم قرن از رویداد انقلاب شکوهمند اسلامی مصادف می‌شود و لازم است با خلق نوآوری و ابتکار عمل در استفاده از اهرم‌های دیپلماتیک، روند گذار از حکمرانی دیپلماسی پارلمانی سنتی

جدول ۳. دوازده ابتکار بازنمایی مجلس دوازدهم در منظومه دیپلماسی نوین پارلمانی

ردیف	توصیه سیاستی	دستگاه متولی	دستگاه معین	ملاحظات
۱	تهیه تقویم سالانه فرصت‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه قبل از آغاز اجلاس‌های مجلس دوازدهم	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	حضور رئیس مجلس شورای اسلامی در برخی رویدادهای دیپلماتیک همچون سخنرانی در اتحادیه بین‌المجالس جهانی یا مجمع مجالس آسیایی مشخص است. توصیه می‌شود اداره کل امور بین‌الملل با تبیین رویدادهای پارلمانی که امکان نطق ریاست محترم قوه مقننه فراهم بوده و برای کشور دارای ارزش‌افزوده سیاسی و تبلیغاتی است را مشخص و راهکارهای پیشنهادی به ریاست محترم قوه مقننه پیشنهاد کنند.
۲	انتفاع حداکثری از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی کنفرانس	مجلس شورای اسلامی	وزارت امور خارجه	مجلس دوازدهم به منظور ایفای نقش فعال در ترتیبات منطقه‌ای، لازم است خالق برگزاری برخی کنفرانس‌های منطقه‌ای با حضور هیئت‌های دیپلماتیک باشد که از مصادیق آن می‌توان به کنفرانس رؤسای مجالس کشورهای همسایه افغانستان اشاره کرد. از طرفی نطق رئیس مجلس شورای اسلامی در برخی کنفرانس‌های مهم امنیتی و اقتصادی که در سطح جهان معروفند و در آن قانونگذاران کشورهای مختلف شرکت می‌کنند، می‌تواند بخشی از حکمرانی نوین دیپلماسی پارلمانی در مجلس تراز انقلاب اسلامی برای اعتبارزایی از جنگ روایت‌های دشمن باشد و به شکست خط انحرافی القای انزوای ایران در مجامع پارلمانی کمک کند.
۳	استفاده بهینه از ظرفیت‌های دیپلماسی قانونگذاری	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از تأکیدات رهبر دوران‌دیش انقلاب، استفاده از ظرفیت تقنینی مجلس دوازدهم همچون تصویب قانون اقدام راهبردی برای ارتقای ارزش‌افزوده سیاست خارجی و دفاع از منافع ملی و حقوق ملت در مذاکرات راهبردی است.

ردیف	توصیه سیاستی	دستگاه متولی	دستگاه معین	ملاحظات
۴	استفاده بهینه از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نظارت‌محور	مجلس شورای اسلامی	-	طرح سؤالات ملی و دغدغه‌محور از وزیر امور خارجه، تحقیق و تفحص از عملکرد وزارت امور خارجه، موافقت یا مخالفت با وزیر پیشنهادی امور خارجه و تشکیل کمیسیون‌های ویژه مصادیقی از کاربست دیپلماسی پارلمانی نظارت‌محور هستند.
۵	تحول در نقش‌آفرینی دیپلماتیک رؤسای کمیسیون‌های تخصصی	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از مهم‌ترین پتانسیل‌های دیپلماسی پارلمانی هیبریدی و چندلایه‌ای، تحول در نقش‌آفرینی دیپلماتیک رؤسای کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی است، البته در این میان کنشگری رئیس و اعضای کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی از اهمیت بالاتری برخوردار است.
۶	افزایش سهم مذاکرات دیپلماتیک رئیس اداره بین‌الملل کل امور قوه مقننه در سبد دیپلماسی پارلمانی مجلس دوازدهم	مجلس شورای اسلامی	-	رئیس اداره بین‌الملل قوه مقننه با مدیریت دو مجموعه اداره گروه‌های دوستی و اداره مجامع بین‌المللی، به‌صورت مستقیم، نقش اثرگذاری را در ارتقای کارایی و عملکرد فعالیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه ایفا می‌کند.
۷	بازنمایی جایگاه دیپلماتیک رؤسای فراکسیون‌های مجلس دوازدهم	مجلس شورای اسلامی	-	در هزاره سوم میلادی، بخشی از مذاکرات دیپلماتیک به‌ویژه با کشورهای دارای نظام پارلمانی توسط رؤسای فراکسیون‌ها انجام می‌شود. اهتمام مجلس شورای اسلامی به شکل‌گیری و پرورش احزاب و فراکسیون‌های کارآمد و ارتقای نقش‌آفرینی آنان در میدان دیپلماسی باید به‌عنوان یکی از اصول دیپلماسی پارلمانی پیش‌بین در گام دوم انقلاب مورد توجه قرار گیرد.
۸	اشتراک‌گذاری ظرفیت‌های دیپلماسی عمومی دولت و مجلس	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از الزامات کارآمدسازی فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم به‌منظور همسوسازی ابتکارات دیپلماتیک مجلس دوازدهم و دولت چهاردهم براساس قانون برنامه هفتم پیشرفت، اشتراک‌گذاری تجارب وزارت امور خارجه و اداره کل امور بین‌الملل در حوزه دیپلماسی عمومی است.
۹	تهیه سند تحول گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از الزامات تحول در شرح وظایف گروه‌های دوستی مجلس دوازدهم، تهیه پیوستار مهم‌ترین چالش‌ها و فرصت‌های گسترش دیپلماسی پارلمانی متوازن بین جمهوری اسلامی ایران با سایر کشورهاست. یکی از سازوکارهای توانمندسازی ظرفیت‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی، تأسیس شورای مشورتی رؤسای گروه‌های دوستی و برگزاری جلسات ۶ ماهه با حضور بالاترین مقام قوه مقننه است.
۱۰	دیپلماسی فعال و هوشمند در صدور بیانیه	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از جلوه‌های دیپلماسی فعال مجلس نوین انقلابی، هوشمندی در مدیریت زمان صدور بیانیه و ارتقای کیفی بیانیه‌ها با هدف اثرگذاری حداکثری بر تحولات پیرامونی و بین‌المللی است.
۱۱	سهمیه متوازن و منطقی بانوان نماینده دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک	مجلس شورای اسلامی	-	مطالعه تطبیقی تجارب و دستاوردهای دیپلماتیک مجالس دنیا، نشانگر کنشگری بالای زنان دیپلمات - نماینده در سیاست خارجی است. در این میان سهمیه متوازن بانوان نماینده - دیپلمات در ترکیب هیئت‌های دیپلماتیک مجلس دوازدهم در مجامع پارلمانی یا رؤسای گروه‌های دوستی، نه تنها قدرت چانه‌زنی مجلس دوازدهم در نهادهای بین‌المللی را افزایش می‌دهد، بلکه به اعتبارزدایی جنگ روایت‌های دشمن برای کم‌رنگ نشان دادن نقش زنان در سپهر سیاسی حکمرانی نوین انقلاب اسلامی کمک شایانی می‌کند.
۱۲	مردمی‌سازی دیپلماسی پارلمانی	مجلس شورای اسلامی	-	یکی از مهم‌ترین عناصر سنجش میزان پایبندی نهادهای حاکمیتی به مردم‌باوری، تعداد مجاری قابل‌اتکا برای تقویت نظارت عمومی، همگانی یا مردمی بر کارنامه و عملکرد نهادهای حاکمیتی است. برای مثال اهتمام مرکز افکارسنجی خانه ملت برای پایش و اولویت‌بندی نظام مسائل اساسی و ابرچالش‌های حوزه دیپلماسی پارلمانی از نگاه مردم، مصداقی از روند مردمی‌سازی دیپلماسی نوین پارلمانی است.

- [۱] مقام معظم رهبری، «بیانات در دیدار رئیس و نمایندگان مجلس دوازدهم»، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت العظمی خامنه‌ای، ۱۴۰۳.
- [2] I. f. P. Diplomacy, "Parliamentary Diplomacy", [Online]. Available: <https://www.publicdiplomacy.online/parliamentary-diplomacy>. [Accessed 02 04 2024].
- [3] IPU, "Indicators for Democratic Parliaments", 05 02 2024. [Online]. Available: <https://www.parliamentaryindicators.org/indicators/effective/key-parliamentary-powers/parliamentary-diplomacy>. [Accessed 05 03 2024].
- [4] ". Global Diplomatic Forum (2023), "The Power and Purpose of Parliamentary Diplomacy: Strengthening International Relations and Shaping Foreign Policy", 06 09 2023. [Online]. Available: <https://www.linkedin.com/pulse/power-purpose-parliamentary-diplomacy-strengthenin>. [Accessed 25 01 2025].
- [5] G. D. Forum, "The Power and Purpose of Parliamentary Diplomacy: Strengthening International Relations and Shaping Foreign Policy", 29 01 2023. [Online]. Available: <https://www.linkedin.com/pulse/power-purpose-parliamentary-diplomacy-strengthening>. [Accessed 08 01 2025].
- [6] I. f. P. Diplomacy, "Parliamentary Diplomacy", 25 08 2023. [Online]. Available: <https://www.publicdiplomacy.online/parliamentary-diplomacy>. [Accessed 02 02 2024].
- [۷] دلاورپور اقدم، مصطفی. «پیشران‌های دیپلماسی پارلمانی در تراز انقلاب اسلامی» به شماره مسلسل ۱۸۴۰۴، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، تهران، ۱۴۰۱.
- [8] IPU, "World Conference of Speakers of Parliament", 30 11 2024. [Online]. Available: <https://www.ipu.org/about-ipu/strategic-partnerships/world-conference-speakers-parliament>. [Accessed 10 01 2025].
- [۹] اداره کل امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی، «گزارش عملکرد ۶ ماهه اداره بین‌الملل مجلس»، تهران، ۱۴۰۳.
- [۱۰] معاونت حقوقی ریاست‌جمهوری، «قانون اصلاح قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین مصوب سال ۱۳۶۹»، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، سامانه ملی قوانین و مقررات جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۸۹.
- [11] N. D. Institute, "Regional Parliamentary Initiative", 25 06 2024. [Online]. Available: www.ndi.org/regional-parliamentary-initiative. [Accessed 06 09 2024].
- [۱۲] دلاورپور اقدم، مصطفی. «کارآمدی و مجلس تراز انقلاب اسلامی»، تهران، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۲.

گزیده سیاستی

تهیه تقویم سالیانه فرصت‌های دیپلماتیک رئیس قوه مقننه، بازنمایی جایگاه دیپلماتیک رؤسای فراکسیون‌های مجلس، تهیه سند تحول گروه‌های دوستی و تقویت حکمرانی محلی و مردمی‌سازی در راهبرد دیپلماتیک نمایندگان از پیشران‌های گذار به دیپلماسی نوین پارلمانی است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ | صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ | پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir